

وضعیت مطالعات ترکیه‌شناسی در دانشگاه‌های ایران؛

مطالعه موردی: دانشگاه‌های امام صادق(ع)، تهران، علامه طباطبایی و شهید بهشتی

تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۱۰/۰۳

سید اسدالله اطهری*

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۴/۱۲/۰۵

مهدی پیروزفر**

چکیده

تاکنون در مورد ترکیه، مطالعات و تحقیقات چشمگیری صورت گرفته و محققان تلاش نموده‌اند تا این کشور همسایه و پل واسط میان فرهنگ و تمدن شرق و غرب را بهتر بشناسند؛ با این حال، هیچ پژوهشی در مورد وضعیت مطالعات ترکیه‌شناسی در ایران صورت نگرفته است. ما در این مقاله سعی کردیم تا وضعیت این مطالعات را در چهار دانشگاه معتبر (امام صادق(ع)، شهید بهشتی، تهران و علامه طباطبایی) مورد بررسی قرار داده و منبع جامعی را در اختیار دانش‌پژوهان قرار دهیم؛ بنابراین، ادبیات موجود در این زمینه بررسی گردید تا از این طریق، نقشه راه کاملی را ترسیم نموده و نقاط ضعف و قوت این مطالعات و همچنین، خلأهای پژوهشی را که نیاز است توسط محققان این حوزه مورد توجه قرار گیرد، برجسته سازیم؛ البته از آوردن تمامی موضوعات مطرح در عرصه ترکیه‌شناسی خودداری کرده و صرفاً موضوعاتی را که حس می‌کردیم، بیشتر اهمیت دارد، مدنظر قرار داده‌ایم. تحلیل‌های غیرنظری در مطالعات ترکیه‌شناسی، بیشتر از تحلیل‌های نظری بوده و تقریباً چهل و سه درصد از کل تحقیقات جنبه مقایسه‌ای داشته‌اند. همچنین با استناد به یافته‌های تحقیق، چهل و شش درصد از پایان‌نامه‌ها دارای راهکار عملیاتی، و از کل تحقیقات صورت‌پذیرفته در حوزه ترکیه، چهل و چهار درصد مربوط به رشته‌های غیرعلوم سیاسی بوده‌اند. در میان نظریات مختلف نیز، نظریه همگرایی با کاربرد در نوزده درصد از پایان‌نامه‌ها، پرکاربردترین نظریه محسوب شده و سیزده موضوع بیشترین اقبال را از سوی دانش‌پژوهان داشته‌اند.

واژه‌های کلیدی

ترکیه، مطالعات ترکیه‌شناسی، ایران، وضعیت مطالعات، علم‌سنجی

athari@cmess.ir

* استادیار دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه آزاد تاکستان (نویسنده مسئول)

Piroozfar@isu.ac.ir

** دانشجوی کارشناس ارشد دانشگاه امام صادق(ع)

مقدمه

هدف ما از نگارش این تحقیق بررسی وضعیت مطالعات ترکیه‌شناسی در چهار دانشگاه معتبر شهید بهشتی، علامه طباطبایی، تهران و امام صادق(ع) است و در این راستا قصد داریم تا تمامی پایان‌نامه‌های موجود در این چهار مرکز را بررسی کرده و به مهم‌ترین ویژگی‌های آن‌ها بپردازیم. این تحقیق از نوع مطالعات علم‌سنجی است. علم‌سنجی عبارت از علم اندازه‌گیری و تحلیل است. بر اساس یک تعریف؛ علم‌سنجی یعنی اینکه به صورت کمی و کیفی بررسی کنیم و به این پرسش پاسخ دهیم که در هر حوزه علمی «چه کسی، کجا، چه کار می‌کند؟». این نوع مطالعات می‌تواند شامل شناسایی افراد و سازمان‌های تأثیرگذار در رشته‌های مختلف علمی، شناسایی موضوعات نوظهور پژوهشی، بررسی روند توسعه رشته‌ها با گذشت زمان یا توزیع جغرافیایی و سازمانی تولیدات علمی شوند (حاجی یوسفی و دیگران، ۱۳۹۰، ص ۱۰۱) و دانش بشری را ارتقاء بخشند. فرایند این تحقیق در نهایت می‌تواند زمینه‌ساز آگاهی بیشتر در زمینه ترکیه‌شناسی و شناخت خلأها شود و از تحقیقات و پژوهش‌های غیرمفید جلوگیری کند و علاوه بر اینکه هزینه‌ها را به حداقل کاهش دهد، و از صرف زمان و انرژی پژوهشگران برای امور غیرمهم نیز جلوگیری به عمل آورد. فراوانی حاصل از این تحقیق نه تنها باعث فهم علایق دانشگاهی می‌شود بلکه نمایانگر مسائل مهم حوزه ترکیه‌شناسی نیز هست و نشان می‌دهد که چه مسائلی چه قدر مهم بوده‌اند. این تحقیق تقریباً نقشه راهی است برای همه افراد مرتبط با موضوع ترکیه تا راه را بیابند و بدانند در کجای مسیرند. یکی از مهم‌ترین فعالیت‌های محققان هر رشته شناخت وضع کنونی رشته و آخرین تغییرات رخ داده و فراوانی تغییرات است که باعث می‌شود تحقیق‌هایی عرضه شوند که کارایی علمی - اجرایی داشته باشند و نقاط ضعف را قوت و نقاط تاریک را روشن سازند. شناخت ضعف‌های موجود نه تنها جامعه علمی؛ بلکه بخش اجرایی را نیز منتفع می‌سازد؛ زیرا همان‌طور که مشخص می‌شود جامعه علمی در کجا نقص دارد، راه تاریک سیاست‌مداران را نیز روشن می‌کند تا تصمیم‌گیران با دیدی وسیع‌تر و اطلاعاتی عمیق‌تر اقدام به تصمیم‌گیری و شاید در مراحل بالاتر تصمیم‌سازی کنند. مطالعات مربوط به کشورشناسی و شناخت کشورها در حقیقت نقشه راهی واضح و جهت‌نمایی

دقیق برای اندیشمندان و اساتید و نخبگان علمی و نهادهای اجرایی و حکومتی است تا در کمترین زمان ممکن بیشترین اطلاعات را تحصیل کرده، و چراغ راهنمایی در مسیر سیاست‌گذاری و مطالعات علمی پسینی خود داشته باشند.

۱. اهمیت تحقیق

سیاست خارجی از موضوعات مهم و حساس کشورهاست که هر یک سعی می‌کنند با اتخاذ بهترین استراتژی علاوه بر تأثیرگذاری در عرصه بین‌المللی منافع خود را حداکثر و زیان‌ها را به حداقل کاهش دهند. یکی از عرصه‌های مهم سیاست خارجی کشورها رفتار آن‌ها در مقابل سایر بازیگران بین‌المللی است. از جمله‌ای این بازیگران مهم برای ایران، ترکیه است. ترکیه کشوری مسلمان و همسایه غربی ما و از مهم‌ترین کشورهای است که در انتظار پیوستن به اتحادیه اروپایی به سر می‌برد. این کشور در ۱۹۶۹ به سازمان کنفرانس اسلامی ملحق شده است (Aras & Bicakci, 2006, p.368) و تلاش برای عضویت در اتحادیه اروپایی در حقیقت در حکم ایجاد پلی از شرق به غرب برای ترکیه جدید است؛ بنابراین بررسی وضعیت مطالعات ترکیه‌شناسی در ایران اهمیت روزافزون می‌یابد و بدیهی است که یکی از راه‌های دستیابی به این مهم، توجه به متون تخصصی نگارش‌یافته در دانشگاه‌های معتبر است. البته این تحقیق نه تنها چالش‌ها و مشکلات مطالعات ترکیه‌شناسی در ایران را به‌وضوح نمایان می‌سازد بلکه نقاط قوت را نیز را مدنظر قرار می‌دهد و سعی در ترسیم خطوط راه‌آهن دقیق دارد تا انحراف از اولویت‌ها پیش نیاید. اگرچه بررسی وضعیت مطالعات ترکیه‌شناسی در حکم ترسیم خطوط علمی کشور در این بخش خاص را دارد ولی در این زمینه تا به حال مطلب خاصی نگاشته نشده و تقریباً این پژوهش اثری نو به شمار می‌رود.

۲. پیشینه تحقیق

در سطح روابط بین‌الملل به‌ویژه در ایالات متحده آمریکا، مطالعات کشورشناسی قدمت بیشتری داشته، و ترکیه‌شناسی نیز جایگاه ویژه‌ای در مراکز علمی این کشور دارد. مقاله هاوارد رید تحت عنوان چشم‌اندازی به سیر تکاملی مطالعات و تحقیقات در مورد ترکیه و آمریکای شمالی از سال ۱۹۶۴ به این مسئله پرداخته که این مقاله توسط دکتر

اسدالله اطهری به فارسی برگردانده شده است. البته این موضوع و رشته پژوهشی در ابتدا پس از جنگ جهانی دوم به ابتکار دانشگاه پرینستون متولد شده و در این زمینه گام‌های اساسی برداشته شد. پس از سال ۱۹۶۴، بیش از بیست برنامه پژوهشی و صدها نشست و کارگاه علمی- پژوهشی در دو کشور ایالات متحده آمریکا و کانادا به انجام رسیده و روند تحقیقات پیشرفت کیفی قابل توجهی را نشان داده است. رید، نتیجه می‌گیرد که این پروژه با گذشت زمان، از سوی دولت و بخش خصوصی مورد توجه و حمایت بیشتری واقع خواهد شد (اطهری، ۱۳۹۳، صص ۶۷-۹۳). در سطح منطقه نیز در لبنان، و در مرکز البحوث و التوثیق، به ترکیه‌شناسی پرداخته شده و فصلنامه ویژه‌ای در این مورد منتشر می‌شود که محمد نورالدین مسئولیت مطالعات مربوط به ترکیه‌شناسی در این مرکز را بر عهده دارد.

در ایران، مرکز مطالعات راهبردی با راه‌اندازی کارگاه‌هایی برای دانشجویان و مسئولان علاقه‌مند به مطالعات ترکیه، و با دعوت از متخصصان برای تدریس، از سال ۱۳۸۲ گام‌های خوبی در این زمینه برداشته که آقای دکتر افتخاری و آقای دکتر ره‌پیک از پیشگامان اصلی این طرح بوده‌اند. همچنین در دانشکده مطالعات جهان توسط انجمن مطالعات جهان و در مرکز مطالعات استراتژیک خاورمیانه، نیز در زمینه مطالعات ترکیه‌شناسی فعالیت‌های خوبی انجام می‌دهند که البته این فعالیت‌ها در مراحل ابتدایی خود قرار دارد. با عبور از این مطالب، سؤال اصلی این تحقیق این است که مطالعات ترکیه‌شناسی در دانشگاه‌های ایران چه وضعیتی دارد؟ و چون تحقیق فعلی از تحقیقات اکتشافی محسوب می‌شود، بدین جهت نمی‌توان برای آن فرضیه‌ای را در نظر گرفت، ولی امید است که با بررسی پایان‌نامه‌های چهار دانشگاه شهید بهشتی، تهران، علامه طباطبایی و امام صادق شاخص‌هایی چون نظری و غیرنظری بودن؛ کاربردی یا غیرکاربردی بودن؛ و تجویزی یا غیر تجویزی بودن و همچنین محتوای پایان‌نامه از حیث توجه به اتحادیه اروپایی و مسائل خلیج فارس و آمریکا تا بحران آب و نفوذ ترکیه در آسیای مرکزی و... مورد بررسی قرار گیرد. در انتها نیز یافته‌های خود را از طریق نمودار به متخصصین مسائل خاورمیانه و ترکیه عرضه خواهیم کرد تا در مسیر علمی خود از آن بهره ببرند و گامی اساسی در راستای تکمیل مطالعات ترکیه بردارند.

۳. روش تحقیق

در این تحقیق مروری بر ادبیات تولیدشده در حوزه دانشگاهی صورت گرفته و کلیه پایان‌نامه‌های موجود در موضوع ترکیه در چهار دانشگاه شهید بهشتی، تهران، علامه طباطبایی و امام صادق بررسی شده‌اند. منظور از مرور ادبیات تولیدشده در این حوزه، یعنی بررسی تمام پایان‌نامه‌هایی که در موضوع ترکیه نوشته شده است چه در حوزه علوم سیاسی باشد، چه در حوزه هنر. با در نظر داشتن این هدف به این موارد توجه شده است: الف. در بحث روش، تحقیقات از دیدگاه نظری یا غیر نظری بودن مورد بررسی قرار گرفته و تلاش شده است تا در صورت نظری بودن مشخص شود از چه نظریه‌های بیشتر استفاده شده است؟

ب. آیا تحقیقات موجود در این حوزه کاربردی‌اند یا غیرکاربردی؟

ج. چه موضوعات و مطالبی در این پایان‌نامه‌ها بیشتر بررسی شده است؟

د. آیا این پژوهش‌ها تجویزی بوده است یا غیر تجویزی؟

در این تحقیق متغیر وابسته، وضعیت مطالعات ترکیه‌شناسی در ایران است و ما قصد داریم با بررسی متغیرهای مستقل (موضوعات سیزده‌گانه اسلام‌گرایی در ترکیه، احزاب، کردها، طریقت‌ها، ایالات متحده آمریکا، بحران آب (مشکل ترکیه با همسایگان بر سر منابع آبی)، سیاست خارجی ترکیه، اسرائیل، اتحادیه اروپا و مشکل عضویت ترکیه در اتحادیه اروپا، خاورمیانه، آسیای مرکزی و قفقاز، نظامیان و نقش ارتش در ساختار ترکیه، ناسیونالیسم ترکی) نقش آن‌ها را بر متغیر وابسته بسنجیم. روش گردآوری مطالب نیز در این تحقیق مراجعه به چهار دانشگاه مذکور و مطالعه تمامی پایان‌نامه‌های مکتوب در این حوزه بوده است. در این پژوهش سعی شده تا با ارائه نمودار و درصد فراوانی، وضعیت مطالعات ترکیه‌شناسی در ایران روشن شود و خلاصه‌ای از محتوای پایان‌نامه نیز ارائه گردد تا مطالعه‌ای کامل و جامع در حوزه مطالعات ترکیه‌شناسی مطرح گردد.

۴. مفاهیم

در بررسی پایان‌نامه‌ها از برخی اصطلاحات استفاده شده که عبارت‌اند از:

- ۴-۱. نظری: تحقیقات نظری به تحقیقاتی اطلاق می‌شود که پژوهشگر در تحلیل خود از رویکردها یا نظریه‌های علمی استفاده کرده است به عبارت دیگر از رویکرد علمی به مسئله نگریسته است.
- ۴-۲. غیرنظری: تحقیقاتی را شامل می‌شود که نویسنده در تحلیل خود از نظریه‌های علمی استفاده نکرده است به عبارت دیگر نگارنده در نگارش متن، تحلیل خود را مبتنی بر نظریات علمی نکرده است.
- ۴-۳. تجویزی: به پژوهش‌هایی اطلاق می‌شود که به ارائه راه‌حل و یا راهکار در تحلیل خود پرداخته و سعی کرده است تا به تحقیق خود جنبه‌ای دستوری بدهد و مواردی را در جهت بهبود یا ارتقای منافع ملی ایران در مقابل ترکیه تجویز کند.
- ۴-۴. غیرتجویزی: پژوهش‌هایی است که نگارنده به تجویز دستور کار در تحلیل خود پرداخته است.
- ۴-۵. کاربردی: به تحقیقاتی گفته می‌شود که شاخص‌های خود را با سنجه‌های عملیاتی سنجیده‌اند.
- ۴-۶. غیرکاربردی: تحقیقاتی را شامل می‌شود که سنجه‌ها جنبه عملیاتی ندارند.
- ۴-۷. ایدئولوژیک: به پژوهش‌هایی اطلاق می‌شود که در اصول جهان‌بینی و مبانی خود از گزاره‌های مذهبی و دینی استفاده کرده‌اند. این اصطلاح بدون بارگذاری ارزشی مثبت یا منفی تنها ابزاری توصیفی محسوب می‌شود.
- ۴-۸. مطالعات مقایسه‌ای: یعنی محقق، تحقیق خود را از طریق مقایسه کشور ترکیه (اصول و مبانی، ساختارها، تشکله‌ها و...) با کشورهای دیگر انجام داده است.
- ۴-۹. مطالعات موردی: محقق در تحقیق خود، کشور ترکیه را حداقل با سه کشور مقایسه کرده است.

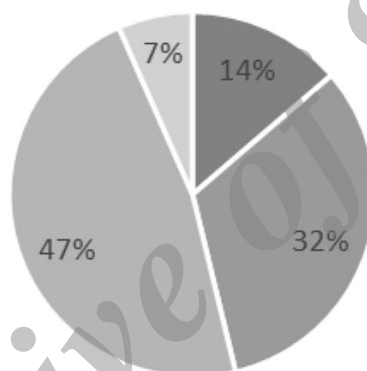
۵. مطالعات ترکیه‌شناسی در ایران

در مجموع، تعداد دوپست و یازده پایان‌نامه دفاع شده در چهار دانشگاه تهران، امام صادق، علامه طباطبایی و شهید بهشتی در بازه زمانی ۱۳۵۰-۱۳۹۴ که در موضوعات

مرتبط با ترکیه نگاشته شده و گامی نو در عرصه شناخت ترکیه برداشته‌اند به‌عنوان دایره کارکردی پژوهش برای انجام تحقیقات انتخاب شدند.

۱-۵. فراوانی

از میان دویست و یازده پایان‌نامه نگارش یافته و دفاع شده، بیست و نه مورد مربوط به دانشگاه شهید بهشتی، شصت و نه مورد مربوط به دانشگاه علامه طباطبایی، نود و نه مورد مربوط به دانشگاه تهران، و چهارده مورد مربوط به دانشگاه امام صادق است؛ که درصد هر دانشگاه در تکمیل روند مطالعات ترکیه‌شناسی در جدول زیر قابل نمایش است:

■ امام صادق(ع) ■ تهران ■ علامه طباطبایی ■ شهید بهشتی

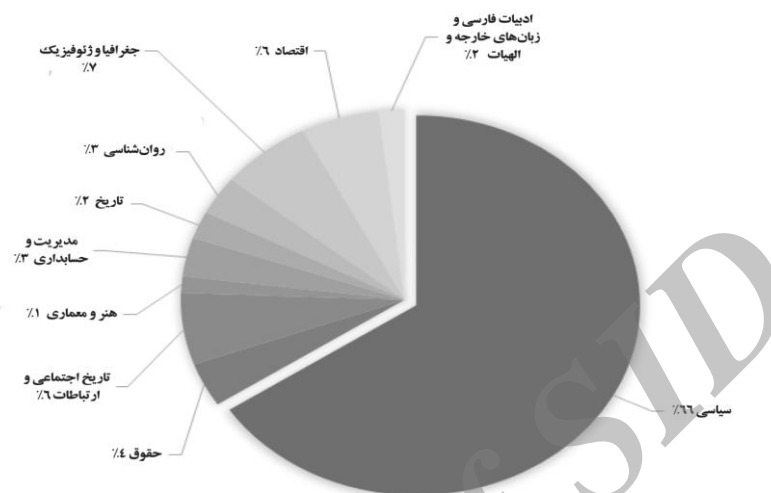
نمودار ۱. درصد فراوانی پایان‌نامه‌ها به تفکیک ۴ دانشگاه

اول. فراوانی پایان‌نامه‌ها بر اساس رشته‌ها

- فراوانی تمامی رشته‌ها

اگر بخواهیم فراوانی پایان‌نامه‌های مکتوب در عرصه ترکیه‌شناسی را بر اساس رشته‌های مختلف ارائه کنیم، لازم است تا پایان‌نامه‌ها را بر اساس دانشکده‌های مختلف دسته‌بندی کرده و سپس به صورت نموداری عرضه کنیم.

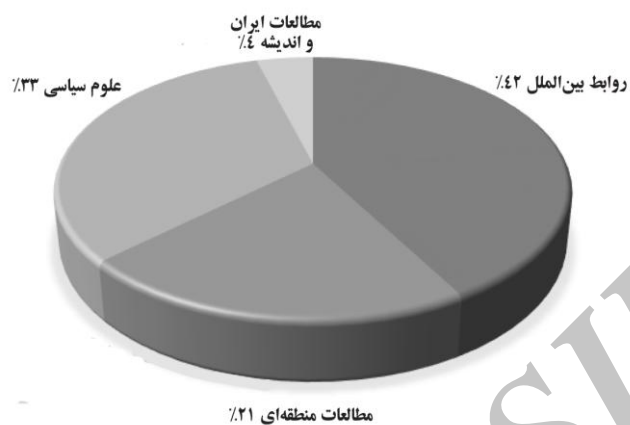
نمودار آماری مطالعات ترکیه به تفکیک رشته‌های مختلف به شرح ذیل است:

نمودار ۲. مطالعات ترکیه به تفکیک رشته‌های مختلف

- فراوانی رشته علوم سیاسی^۱ از دویست و یازده پایان‌نامه نگارش یافته صد و چهل مورد آن، که شصت و شش درصد کل پایان‌نامه‌ها را شامل می‌شود، مربوط به رشته علوم سیاسی است. از میان صد و چهل پایان‌نامه مربوط به رشته علوم سیاسی، گرایش روابط بین‌الملل با فراوانی پنجاه و نه عدد (چهل و دو درصد)، گرایش مطالعات منطقه‌ای با فراوانی سی عدد (بیست و یک درصد) و گرایش علوم سیاسی با فراوانی چهل و شش عدد (سی و سه درصد)^۲، و مطالعات ایران و اندیشه نیز با فراوانی پنج عدد (چهار درصد) قابل مشاهده هستند.

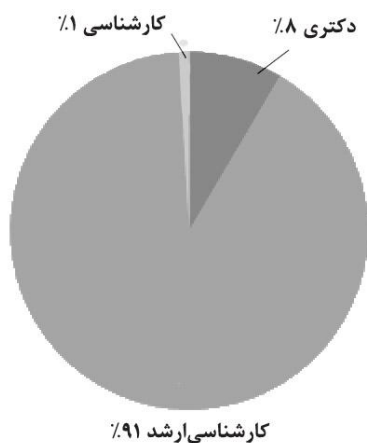

نمودار ۳. فراوانی رشته علوم سیاسی

دوم. فراوانی پایان‌نامه‌ها بر اساس مقاطع (کارشناسی، کارشناسی ارشد، دکترا): از تعداد دویست و یازده پایان‌نامه‌ای که در چهار دانشگاه مذکور دفاع شده‌اند تعداد صد و نود و یک مورد مربوط به دوره کارشناسی ارشد، هجده مورد مربوط به دوره دکتری و دو مورد مربوط به مقطع کارشناسی دوره‌های هنر و معماری^۳ است. با استفاده از تحلیل بالا می‌شود به راحتی فهمید اگرچه میزان پژوهش‌های انجام‌شده در دوره کارشناسی ارشد از سال ۱۳۵۰-۱۳۹۴ در سطح متوسطی قرار دارد ولی میزان پرداخت تخصصی به موضوع ترکیه در دانشگاه‌های کشور در سطح بسیار پایینی قرار دارد.^۴

فراوانی درصدی پایان‌نامه‌ها در سه دوره مختلف دانشگاهی از قرار زیر است:

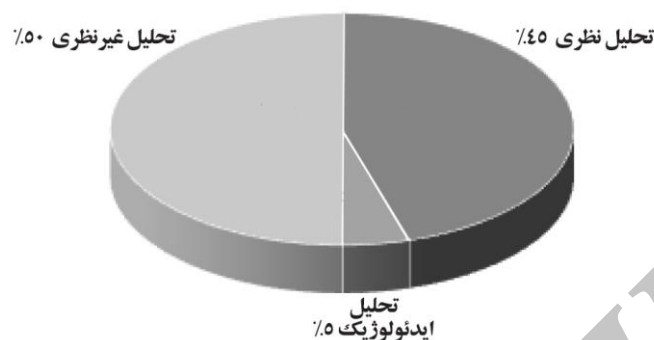
نمودار ۴. فراوانی پایان‌نامه‌ها بر اساس مقاطع تحصیلی

۲-۵. روش‌شناسی

در بحث روش‌شناسی، داشتن ساختاری تجویزی یا غیرتجویزی، مباحث چهارچوب تئوریک، کاربردی و غیرکاربردی بودن و همچنین نظریه‌های مورد استفاده در پژوهش‌ها بررسی شده است.

۱-۲-۵. چارچوب نظری

از میان دویست و یازده پایان‌نامه بررسی شده، نود و شش مورد به تحلیل نظری، ده مورد به تحلیل ایدئولوژیک و مابقی به تحلیل غیرنظری پرداخته بودند که نشانگر پایین بودن استفاده از نظریات علمی در این حوزه است و این حقیقت را آشکار می‌سازد که نخبگان این حوزه اشتیاق زیادی برای استفاده از نظریات علمی - دانشگاهی در پژوهش‌های خود ندارند و بیشتر سعی می‌کنند تحلیلی غیر نظری از وقایع ترکیه داشته باشند:

نمودار ۵. میزان استفاده از چارچوب نظری در پایان‌نامه‌ها

۲-۲-۵. تجویزی و غیر تجویزی بودن

بررسی پایان‌نامه‌ها به‌وضوح نشان داد که از مجموع دویست و یازده پایان‌نامه نگارش یافته تنها نود مورد آن تجویزی و مابقی غیر تجویزی بوده است. دقت در بررسی مطالعات ترکیه‌شناسی این امکان را برای ما فراهم ساخت تا بدانیم که تنها چهل و دو درصد از کل پایان‌نامه‌ها به تجویز دستور کار پرداخته و سایر پژوهش‌ها فقط به شناخت محیط، اصول و مبانی اکتفا کرده است.

نمودار ۶. درصد تجویزی و غیر تجویزی بودن پایان‌نامه‌ها

۳-۲-۵. کاربردی، غیر کاربردی بودن

از میان دویست و یازده پایان‌نامه نگارش یافته نودوهشت مورد با فراوانی چهل‌وشش درصد کاربردی- عملیاتی بوده و بقیه صد و سیزده مورد، غیر کاربردی و غیر عملیاتی بوده است.

تنها نودوهشت پایان‌نامه با سنجه‌های کاربردی- عملیاتی سنجیده شده‌اند.

نمودار ۷. رویکرد کاربردی، غیرکاربردی بودن در پایان نامه‌ها

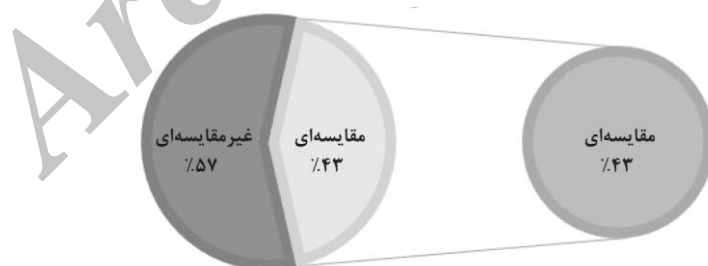
۳-۵. شیوه مطالعاتی

در این بخش مجموع دویست و یازده پایان نامه از حیث نحوه انجام مطالعات، مورد بررسی و تفکیک قرار گرفته‌اند.

۱-۳-۵. مطالعات مقایسه‌ای

مطالعات مقایسه‌ای به مطالعاتی اطلاق می‌شود که در نگارش آن‌ها کشور ترکیه با کشورهای دیگر مقایسه شده است؛ به عبارت دیگر پژوهشگر، تحقیق خود را از راه مقایسه کشور ترکیه با سایر کشورها تکمیل نموده است.

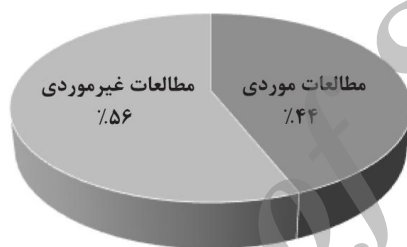
از دویست و یازده پایان نامه نگارش یافته در عرصه ترکیه‌شناسی نودویک پایان نامه (چهل و سه درصد) جنبه مقایسه‌ای داشته است:

نمودار ۸. شیوه مطالعاتی پایان نامه‌ها

۲-۳-۵. مطالعات موردی

منظور از مطالعات موردی، مطالعاتی است که در آن کشور ترکیه حداقل با سه کشور و یا بیشتر مقایسه شده است؛ مطالعات موردی اگرچه زیرمجموعه مطالعات مقایسه‌ای قرار می‌گیرد ولی جدا کردن آن از مطالعات مقایسه‌ای صرفاً بدین جهت بوده تا بدانیم چند درصد مطالعات مقایسه‌ای جنبه موردی داشته است. از نودویک پایان‌نامه‌ای که جنبه مقایسه‌ای داشته‌اند، چهل پایان‌نامه (چهل و چهار درصد) موردی بوده‌اند:

نمودار ۹. نحوه انجام مطالعات مقایسه‌ای

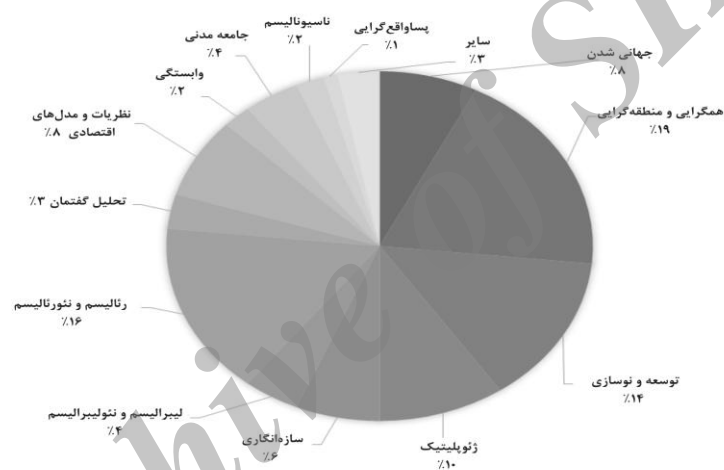
۴-۵. مؤلفه‌های محتوایی

در این قسمت با بررسی محتوای پایان‌نامه‌ها در دو بخش نظریات مورد استفاده و همچنین موضوعات به‌کاررفته، قصد داریم هم درصد استفاده از نظریات مختلف در پایان‌نامه‌های دانشگاهی و همچنین مباحث مهم و جذاب برای جامعه علمی را به تفکیک و بر اساس درصد کاربرد هرکدام بیان کنیم.

۴-۵-۱. نظریات مورد استفاده

از میان نودوشش پایان‌نامه‌ای که شیوه تحلیل نظری را برگزیده‌اند نوزده درصد از نظریات همگرایی و منطقه‌گرایی، شانزده درصد از نظریات رئالیسم و نئورئالیسم، چهارده درصد از نظریات توسعه و نوسازی، ده درصد از نظریات ژئوپلیتیک، هشت درصد از نظریات جهانی شدن، هشت درصد از نظریات و مدل‌های اقتصادی، شش درصد از نظریات سازه‌نگاری، چهار درصد از نظریات لیبرالیسم و نئولیبرالیسم، چهار درصد از نظریات جامعه مدنی، سه درصد از نظریات تحلیل گفتمان، دو درصد از

ناسیونالیسم، دو درصد از نظریات وابستگی، یک درصد از نظریات پساواقع‌گرایی و سه درصد نیز از سایر^۵ نظریات در مطالعات ترکیه‌شناسی خود استفاده کرده‌اند. همان‌گونه که مشاهده می‌کنید نظریات همگرایی و منطقه‌گرایی بیشترین کاربرد را در مطالعات ترکیه‌شناسی داشته است که البته عطش سیری‌ناپذیر ترکیه برای عضویت کامل ترک‌ها در اتحادیه اروپا در این فراوانی بی‌تأثیر نبوده است. در شکل زیر درصد فراوانی نظریات استفاده‌شده در مطالعات ترکیه‌شناسی به نمایش گذاشته شده است:

نمودار ۱۰. نظریات مورد استفاده در مطالعات ترکیه‌شناسی

۵-۴-۲. موضوعات به کاررفته در پایان‌نامه‌ها

در این قسمت سیزده موضوع مهم در عرصه مطالعات ترکیه‌شناسی مورد بررسی قرار گرفته‌اند؛ این سیزده موضوع عبارت‌اند از: اسلام‌گرایی در ترکیه، احزاب، کردها، طریقت‌ها، ایالات متحده آمریکا، بحران آب (مشکل ترکیه با همسایگان بر سر منابع آبی)، سیاست خارجی ترکیه، اسرائیل، اتحادیه اروپا و مشکل عضویت ترکیه در اتحادیه اروپا، خاورمیانه، آسیای مرکزی و قفقاز، نظامیان و نقش ارتش در ساختار ترکیه، ناسیونالیسم ترکی.^۶

در این بخش از تحقیق، متن تمامی پایان‌نامه‌ها مورد مطالعه قرار گرفته تا اگر به موضوعی در متن پایان‌نامه‌ای اشاره شده است،^۷ از دایره شمول تحقیق خارج نماند.^۸

۵-۴-۱. اسلام‌گرایی در ترکیه

بحث اسلام‌گرایی به‌ویژه پس از روی کار آمدن حزب عدالت و توسعه^۹ از مباحث مهم ترکیه محسوب می‌شود.

با تشکیل جمهوری نوین ترکیه، حاکمان جدید آن سعی کردند تا مباحث اسلامی را از جامعه حذف کنند و یا حداقل به حاشیه برانند.

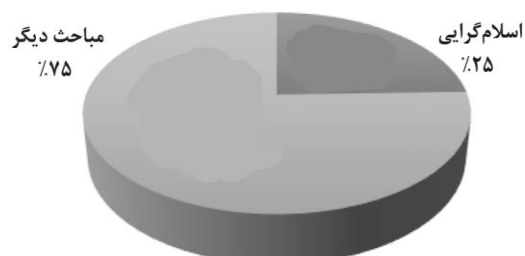
آتاتورک امپراتوری بزرگ را که با شجاعت و شهامت به وجود آمده و در اثر فساد به سقوط و زوال گراییده بود، تسخیر نموده و به‌قول کین راس «در عرض پانزده سال آن را از قرون وسطی به آستانه دنیای جدید و حتی فراسوی آن رسانده بود» (باربر، ۱۳۷۲، ص ۲۸۱).

اساس سیاست مذهبی مصطفی کمال پاشا «لائسیم» و هدف از این سیاست عزل اسلام بود؛ مصطفی کمال قصد داشت با این سیاست جدید قدرت دین و شارحان آن را به حداقل برساند (برنارد، ۱۳۷۲، ص ۵۷۰)؛ اما با پایان یافتن عمر آتاتورک دوباره اسلام‌گرایی و اسلام‌گرایان فعال می‌شوند و حتی با وارد شدن به عرصه سیاست ترکیه قدرت را نیز در اختیار خود می‌گیرند.

در این میان نباید نقش روشنفکران اسلامی را نادیده گرفت که از سال ۱۹۸۳ و با پیروزی حزب «مام میهن» به رهبری تورگت اوزال فضای بهتری را تجربه می‌کنند (زارع، ۱۳۸۳، ص ۴۰) و می‌توانند به‌راحتی به کار و فعالیت پردازند.

بالاخره روشنفکران اسلامی وظیفه خود را تکمیل کرده و جای پای محکمی برای اسلام در جامعه ترکیه باز می‌کنند که به‌راحتی از هویت آن جامعه قابل تفکیک نباشد.

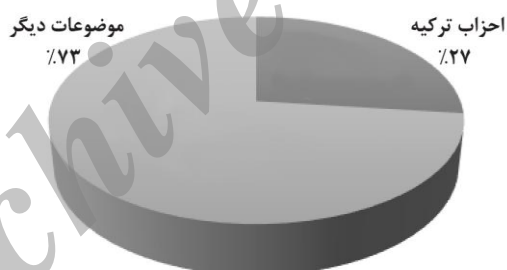
بررسی‌ها نشان می‌دهد که بحث اسلام‌گرایی در پنجاه و دو پایان‌نامه از کل پایان‌نامه‌ها مورد بحث قرار گرفته که نمودار فراوانی آن به شرح زیر است:

نمودار ۱۱. درصد توجه به موضوع اسلام‌گرایی در پایان‌نامه‌ها

۵-۴-۲. احزاب ترکیه

در ترکیه احزاب بسیاری در حال فعالیت هستند. بحث از احزاب به دلیل تأثیری که در جوامع برجای می‌گذارند بسیار مهم و جالب است. از مجموع دویست و یازده پایان‌نامه بررسی شده شصت و پنج مورد آن به صورت تقریباً جامع و شامل به بحث از احزاب ترکیه پرداخته‌اند که فراوانی درصدی آن به شرح ذیل است:^{۱۰}

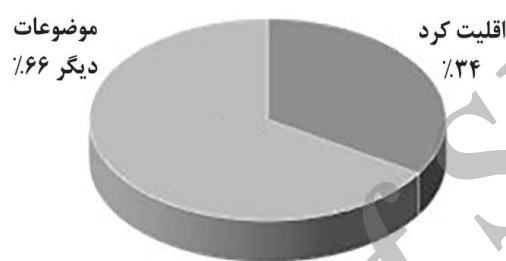
نمودار ۱۲. درصد توجه به موضوع احزاب در پایان‌نامه‌ها

۵-۴-۳. کردها در ترکیه

کردها یکی از اقلیت‌های مهم و اثرگذار ترکیه هستند. بدون تردید مسئله کردها را می‌توان یکی از مسائل مهم منطقه و از اساسی‌ترین عوامل اثرگذار در امنیت ملی ترکیه محسوب کرد (قاسمی، ۱۳۷۴، ص ۱۹۹).

ترک‌ها از همان اوایل تأسیس ترکیه نوین و حتی قبل‌تر با کردها درگیر چالش بوده‌اند که علت اصلی آن را شاید بتوان عدم شناسایی حقوق افراد در ترکیه دانست. از مجموع دویست و یازده پایان‌نامه نگارش یافته در عرصه ترکیه‌شناسی، هفتاد و دو پایان‌نامه به بحث از اقلیت کرد در ترکیه پرداخته‌اند که نمودار تحلیلی آن به شرح زیر است:

نمودار ۱۳. درصد توجه به موضوع کردها در پایان‌نامه‌ها

۵-۲-۴. طریقت‌های مختلف ترکیه

در ترکیه طریقت‌های مختلفی وجود دارند که به نحوی بر رفتار این کشور اثر می‌گذارند؛ از مهم‌ترین طریقت‌ها می‌شود به بکتاشی‌ها، نقشبندیه، نورجی‌ها و سلیمانجها اشاره کرد (پرنده، سبحانی، ۱۳۷۳، صص ۸۹-۹۱). از دویست و یازده پایان‌نامه مکتوب در عرصه ترکیه‌شناسی فقط سی و سه پایان‌نامه به مباحث مرتبط با طریقت‌ها پرداخته‌اند:

نمودار ۱۴. درصد توجه به موضوع طریقت‌ها در پایان‌نامه‌ها

۵-۴-۲-۵. ایالات متحده آمریکا

ترکیه از نظر شرایط جغرافیایی، موقعیت منحصربه‌فردی را داراست؛ یک کشور بزرگ در قلب سرزمین پهناور آفریقا-اوراسیایی که شاید بشود آن را یک کشور مرکزی مهم با چندین هویت منطقه‌ای توصیف کرد (McDonald, 2012, p.113). این ویژگی باعث شده که آمریکایی‌ها با ترکیه روابط ویژه‌ای داشته باشند. آمریکایی‌ها برای نفوذ در منطقه و همچنین تأثیرگذاری بر تحولات به کشوری دوست و مؤثر در منطقه و ترک‌ها نیز برای تبدیل رؤیای عضویت خود در اتحادیه اروپایی به شریکی قدرتمند نیاز دارند؛ مجموعه این عوامل باعث شده که ترکیه و ایالات متحده آمریکا همکاری‌های وسیعی با همدیگر داشته باشند.

به‌طور کلی گرایش و خط فکری مقامات ترکیه را می‌توان به دو دیدگاه آمریکایی و اروپایی تقسیم کرد که در این بین، گرایش کلی نظامیان ترکیه، آمریکایی و گرایش سیاسیون و غیرنظامیان این کشور به دلیل علاقه‌مندی آنان برای عضویت در اتحادیه اروپا، اروپایی می‌باشد (مرادیان، ۱۳۸۵، ص ۲۴۹).

بر اساس مطالعات صورت پذیرفته، مبحث آمریکا در شصت‌وهشت مقاله مورد بررسی و ارزیابی قرار گرفته که شکل نموداری آن در ادامه قابل مشاهده است:

نمودار ۱۵. درصد توجه به موضوع آمریکا در پایان‌نامه‌ها

۵-۴-۲-۶. بحران آب (مسئله آب)

ترک‌ها در تفکر نوین اقتصادی-سیاسی خود به آب به‌عنوان منبعی ارزش‌ساز نگریده و طرح‌های وسیع جاه‌طلبانه‌ای جهت انتقال آن به مناطق کم آب خلیج فارس دارند (قاسمی، ۱۳۷۴، ص ۲۰۷). بیش از نود درصد آب دو رودخانه مهم دجله و فرات از

ترکیه سرچشمه می‌گیرند که همین عامل باعث شکل‌گیری تنش‌هایی میان سوریه، عراق و ترکیه بر سر منابع آبی شده است.

تحقیقات صورت گرفته حاکی از این است که پانزده درصد از کل پایان‌نامه‌های مکتوب بحران آب را مورد بررسی و تدقیق قرار داده است.

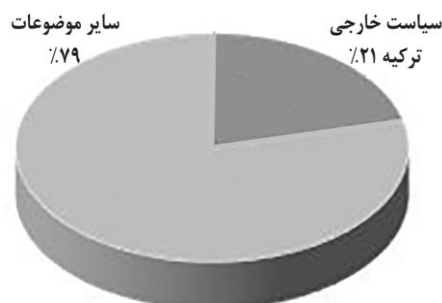

نمودار ۱۶. درصد توجه به موضوع بحران آب در پایان‌نامه‌ها

۵-۲-۷. سیاست خارجی ترک‌ها

سیاست خارجی ترکیه بسته به نوع احزابی که قدرت را در اختیار می‌گیرند، متفاوت و متغیر است؛ به‌عنوان مثال، اگرچه آتاتورک توجه و علاقه‌ای به مسائل خاورمیانه‌ای نداشت ولی حزب عدالت و توسعه با توجه به شرایط و مقتضیات زمان، سیاست خود را بر این منطقه منعطف ساخته است.

شاید تنها نکته‌ای که در سیاست خارجی ترکیه با تغییر احزاب و تاکتیک‌ها ثابت مانده است عمل‌گرایی غالب بر رفتار سیاست‌مداران ترک باشد (Danforth, 2008, p.95). فراوانی توجه به سیاست خارجی ترکیه در نمودار زیر مشهود است:

نمودار ۱۷. درصد توجه به موضوع ساست خارجی در پایان‌نامه‌ها

۵-۴-۸. رژیم صهیونیستی

بعد از تأسیس رژیم صهیونیستی در ۱۵ ماه می سال ۱۹۴۸ و با فاصله کمتر از یک سال یعنی در ۲۸ مارس سال ۱۹۴۹، دولت ترکیه، رژیم صهیونیستی را به رسمیت شناخت؛ بدین ترتیب دولت ترکیه برای مدت‌ها تنها کشور اسلامی بود که رژیم صهیونیستی را به رسمیت می‌شناخت (قاسمی، ۱۳۷۴، ص ۱۹۸). با تشکیل رژیم صهیونیستی در منطقه، یهودی‌ها دچار چالش‌های فراوانی شدند که برای حل این چالش‌ها نیاز به دوستان منطقه‌ای مسلمان ضروری می‌نمود؛ در همین راستا ترک‌ها نیز برای بهبود اوضاع اقتصادی-سیاسی خود نیاز به همکاری‌های بین‌المللی داشتند که همین عوامل باعث افزایش روابط تل‌آویو-آنکارا گشت.

ترک‌ها نزاع رژیم صهیونیستی - فلسطین را منبع ناپایداری منطقه دانسته و همیشه سعی کرده‌اند تا با حضور فعال در حل این مسئله برای خود پرستیژ و حیثیت سیاسی تحصیل کنند (Aras & Bicakci, 2006, p.370).

طبق بررسی‌های صورت گرفته در پنجاه‌ویک پایان‌نامه از دویست و یازده پایان‌نامه مکتوب، به مسئله رژیم صهیونیستی و همچنین روابط ترک‌ها با این رژیم پرداخته شده است:

نمودار ۱۸. درصد توجه به موضوع رژیم صهیونیستی در پایان‌نامه‌ها

۵-۴-۹. خاورمیانه

بعد از تأسیس ترکیه نوین توسط مصطفی کمال، توجه به مسائل خاورمیانه جای خود را به مسائل اروپایی-غربی داد؛ اما با روی کار آمدن حزب اسلام‌گرای عدالت و توسعه توجه به مسائل خاورمیانه‌ای اولویت یافت و ترک‌ها سعی کردند تا نقشی فعال در منطقه بازی کنند.

بسیاری از محققان معتقدند که توجه به مسائل خاورمیانه‌ای حزب عدالت و توسعه، از گرایش ایدئولوژیک این حزب نشئت می‌گیرد که به‌نوعی بازگشت از سنت مفروض کمالیست محسوب می‌شود (Danforth, 2008, p.84).

به‌رحال ترک‌ها در مهر و موم‌های اخیر بیش‌ازپیش در مسائل خاورمیانه‌ای ورود داشته‌اند و سعی کرده‌اند تا با حضور فعال در این منطقه منافع خود را به حداکثر برسانند. با استفاده از نمودار زیر به‌راحتی می‌توان میزان توجه به مسائل خاورمیانه‌ای در مطالعات ترکیه‌شناسی را سنجید:

نمودار ۱۹. درصد توجه به موضوع خاورمیانه در پایان نامه‌ها

۵-۴-۱۰. اتحادیه اروپا

بعد از تأسیس جمهوری ترکیه تلاش‌های فراوانی توسط رهبران این کشور برای عضویت در اتحادیه اروپایی آغاز گشت. مسعود ییلماز نخست‌وزیر ترکیه در ماه سپتامبر ۱۹۹۱ اعلام کرد: «در برابر ترکیه دو راه وجود دارد: راه اروپا و یا راه قرون وسطی» (نورالدین، ۱۳۸۳، ص ۵۷)؛ بنابراین پیوستن به اتحادیه اروپایی به هدفی مهم در سیاست‌گذاری‌های نخبگان ترک تبدیل شد و موافقت‌نامه پیوند میان ترکیه و اتحادیه اروپا در سال ۱۹۶۳ منعقد گشت (Vaner, 2003, p.100)؛ ولی با گذشت چندین سال از امضای این توافق‌نامه هنوز ترکیه موفق به عضویت کامل در اتحادیه اروپایی نشده است.

بهرتر است بدانیم که مهم‌ترین پشتیبان پیوستن ترکیه به اتحادیه اروپایی آمریکاست، آمریکایی‌ها معتقدند پیوستن ترکیه به اتحادیه اروپایی می‌تواند گامی روبه‌جلو برای برداشتن شکاف میان اسلام و غرب باشد (مرادیان، ۱۳۸۵، ص ۵۸۸).

اگرچه بسیاری معتقدند تفاوت‌های فرهنگی میان ترکیه و اروپا یکی از موانع اصلی در فرایند پذیرش ترکیه در اتحادیه اروپاست (Lovell, 2011, p.187) و اروپایی‌ها قصد ندارند در اتحادیه‌ای مسیحی، یک کشور پرجمعیت مسلمان را راه دهند ولی تلاش‌ها برای عضویت ترکیه در اتحادیه اروپایی همچنان ادامه دارد و سیاستمداران ترک قصد دارند تا این رؤیای شیرین را به واقعیت تبدیل کنند. تلاش‌های پیگیر سیاستمداران ترک برای عضویت در اتحادیه اروپایی و همچنین مشکلات پیشروی

آن‌ها در نودودو پایان‌نامه مورد اشاره واقع شده است که نمودار درصدی آن را در شکل زیر می‌توان مشاهده کرد:

نمودار ۲۰. درصد توجه به موضوع اتحادیه اروپا در پایان‌نامه‌ها

۱۱-۲-۴-۵. آسیای مرکزی و قفقاز

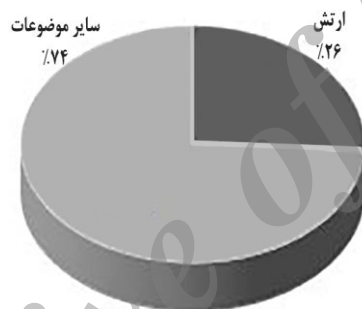
آسیای مرکزی و قفقاز که قفل‌های روسی درهای آن با فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی از هم‌گسسته بود دنیای جدیدی را در مقابل ترکیه باز کرد و ترک‌زبان بودن دولت‌های این منطقه پتانسیل عظیمی را برای ترکیه فراهم ساخت. البته علاقه ترکیه به منطقه آسیای مرکزی و قفقاز بی‌ارتباط با گرایش‌های پان‌ترکیستی^{۱۱} رهبران ترکیه نوین نیست. مباحث مربوط به دولت‌های آسیای مرکزی و قفقاز در پنجاه‌وهشت پایان‌نامه مورد بررسی و اشاره قرار گرفته است که نمودار آن به شرح زیر است:

نمودار ۲۱. درصد توجه به موضوع آسیای مرکزی و قفقاز در پایان‌نامه‌ها

۵-۴-۲-۱۲. نظامیان و ارتش

نظامیان در ترکیه بسیار تأثیرگذار هستند، ارتش ترکیه تاکنون سه کودتای نظامی در مهر و موم‌های ۱۹۸۰، ۱۹۷۱، ۱۹۶۰ به اجرا درآورده و قرار بود چهارمین کودتا نیز در دوره حاکمیت حزب رفاه به رهبری آقای اربکان (پدر اسلام‌گرایی ترکیه) صورت پذیرد که استعفای اربکان مانع از این عمل شد (نورالدین، ۱۳۸۳، ص ۱۱۱). ارتش ترکیه افتخار دارد که به دفاع از میراث آتاتورک می‌پردازد و در این مسیر از هیچ کوششی کوتاهی نمی‌کند. تلاش‌های صورت گرفته توسط ارتش ترکیه برای دفاع از آرمان‌های آتاتورک در پنجاه و پنج پایان‌نامه مورد بررسی قرار گرفته است:

نمودار ۲۲. درصد توجه به موضوع رژیم صهیونیستی در پایان‌نامه‌ها

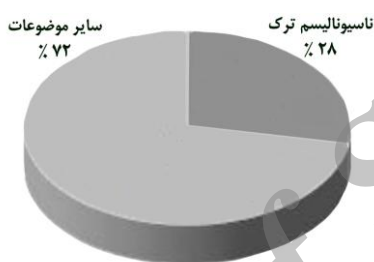
۵-۴-۲-۱۳. ناسیونالیسم ترکی

امروزه «ترک» اصطلاحی است که در معنی وسیع خود بر مردمی اطلاق می‌شود که به زبان ترکی تکلم می‌کنند، مردم ترک را در حال حاضر می‌توان به دو گروه عمده شرقی و غربی تقسیم نمود، گروه شرقی مردم ترک اتحاد جماهیر شوروی سابق (غیر از جمهوری آذربایجان) و منطقه چینی سین کیانگ^{۱۲} را دربر می‌گیرد. گروه غربی شامل مردم ترک اروپا و ترک‌هایی است که در غرب آسیا ساکن بخش آسیایی ترکیه و هم چنین شمال غرب ایران و جمهوری آذربایجان می‌باشد (پرند، سبحانی، ۱۳۷۳، ص ۱۶). سیر شکل‌گیری ناسیونالیسم ترکی تاریخچه‌ای عمیق دارد ولی می‌شود به صورت مختصر بیان داشت که مفهوم ناسیونالیسم آزادی‌خواهانه عثمانی که نامق کمال به صورت ادیبانه‌ای طرح و بیان کرده بود با ترکسیم ایام جوانی ضیاء گوک آلپ ترکیب

شد و ناسیونالیسم سیاسی ترکیه را به عرصه وجود رسانید (رابینسون، ۱۳۴۷، ص ۲۳) و بدین طریق ناسیونالیسم قوی و عمیق از ترکیه جوشید و به سایر کشورهای ترک‌نشین جاری شد.^{۱۳}

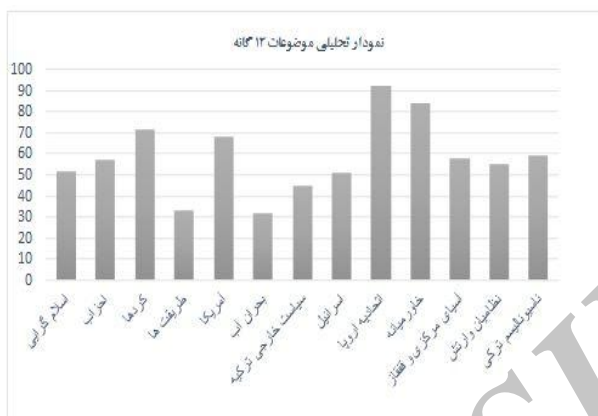
ناسیونالیسم ترک یکی از مباحث مهم در مطالعات ترکیه‌شناسی محسوب می‌شود که در پنجاه و نه پایان‌نامه بدان اشاره شده است و نمودار تحلیلی نیز به شرح زیر است:

نمودار ۲۳. درصد توجه به موضوع رژیم صهیونیستی در پایان‌نامه‌ها

جمع‌بندی

این پژوهش ضرورت ممیزی مطالعات ترکیه‌شناسی در محیط‌های دانشگاهی را آشکار و اهمیت شناسایی پژوهشگران را مشخص می‌نماید. مقاله حاضر صرفاً با هدف شناسایی وضعیت ترکیه‌شناسی در چهار دانشگاه بزرگ علوم انسانی تهران تهیه شده و قصد ترسیم نقشه راهی جامع و مسیری مشخص برای این مطالعات را دارد. همان‌گونه که در مقدمه مقاله عرض کردیم چنین تحقیقاتی می‌تواند نقاط ضعف را شناسایی و کمبودها را برجسته ساخته و از سرمایه‌گذاری در پروژه‌های غیرضروری جلوگیری نماید و در پر کردن خلأهای پژوهشی موجود، جامعه دانشگاهی کشور را یاری رساند. در چشم‌اندازی کلی نتایج حاصل از پژوهش آشکار کرد که شصت و شش درصد از مطالعات ترکیه‌شناسی مربوط به رشته علوم سیاسی و چهل و چهار درصد آن مربوطه به سایر رشته‌هاست که در نوع خود جالب است. همچنین یافته‌های حاصل از پژوهش ثابت کرد که سیزده موضوع بیشترین میزان فراوانی را در مطالعات ترکیه‌شناسی دارا می‌باشد که نمودار تحلیلی آن را می‌توان به صورت خلاصه در شکل زیر مشاهده کرد:

نمودار ۲۴. نمودار تحلیلی موضوعات ۱۳ گانه در پایان‌نامه‌ها

با استفاده از نمودار بالا می‌توان به راحتی فهمید که موضوع اتحادیه اروپا با نود و دو مرتبه تکرار بیشترین کاربرد و بحران آب با سی و دو مرتبه تکرار کمترین جذابیت را در تحقیقات علمی داشته است.

ما در این پژوهش سعی کردیم تا هر یک از موضوعات سیزده‌گانه را به صورت جداگانه و با توضیحی مختصر ارائه کنیم تا هم فهم مطلب آسان‌تر و هم شناسایی درصد کاربرد موضوعات مختلف در مطالعات ترکیه‌شناسی آشکارتر گردد تا مراجعه‌کنندگان به این تحقیق به راحتی بتوانند هم نمودار آماری و هم خلاصه‌ای از موضوعات را مطالعه نمایند. بر اساس یافته‌های حاصل از تحقیق می‌توان چنین نتیجه گرفت:

الف. استفاده از تحلیل‌های غیرنظری در مطالعات ترکیه‌شناسی، از تحلیل‌های نظری بیشتر است که نشانگر علاقه زیاد محققان این حوزه به ارائه تحلیل‌های غیرنظری می‌باشد. در پنجاه درصد از پایان‌نامه‌ها از تحلیلی غیرنظری استفاده شده است.

ب. چهل و سه درصد از کل مطالعات صورت گرفته جنبه مقایسه‌ای داشته‌اند و محققان سعی کرده‌اند کشور ترکیه را با سایر کشورها مقایسه کنند.

ج. چهل و شش درصد از کل مطالعات جنبه کاربردی-عملیاتی داشته‌اند و به ارائه راهکار در حوزه ترکیه‌شناسی پرداخته‌اند.

د. از دویست و یازده پایان‌نامه مکتوب، چهل و چهار درصد مربوط به رشته‌های غیر علوم سیاسی بوده‌اند که بیانگر اقبال زیاد سایر رشته‌ها به مطالعات ترکیه‌شناسی است. هـ. نظریات همگرایی و منطقه‌گرایی با نوزده درصد کاربرد، بیش از سایر نظریات مورد استفاده واقع شده است.

و. از میان سیزده موضوع بررسی شده، بحث از اتحادیه اروپایی به دلیل تلاش‌های دولت‌مردان ترک برای عضویت در اتحادیه اروپا و کامل کردن روند غربی‌سازی کامل ترکیه، بیش از موضوعات دیگر مورد استفاده واقع شده است. عضویت یا عدم عضویت ترکیه در اتحادیه اروپا نه تنها برای خود ترک‌ها بلکه برای ما نیز حائز اهمیت است؛ زیرا در صورت ادغام کامل ترکیه در اتحادیه اروپایی، مرز مشترکی میان ایران و اتحادیه شکل خواهد که می‌تواند به صورت ایجابی و سلبی بر مسائل سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، امنیتی و... ما تأثیر مستقیم بگذارد.

ز. درصد پایین نگارش پایان‌نامه‌ها در دوره دکترا، به نحوی می‌تواند بیانگر ضعف مطالعات تخصصی ترکیه‌شناسی در کشور باشد. ترکیه کشوری بزرگ و میراث دار امپراتوری عثمانی است که عدم توجه به این کشور می‌تواند باعث تضییع منافع ملی شود.

یادداشت‌ها

۱. از آنجایی که تمامی رشته‌های دانشگاه امام صادق(ع) کارشناسی ارشد پیوسته بوده و با پیشوند معارف اسلامی و... (مانند معارف اسلامی و علوم سیاسی و معارف اسلامی و اقتصاد...) شناخته می‌شوند؛ پایان‌نامه‌های این دانشگاه را بدون احتساب پیشوند معارف اسلامی محاسبه کرده‌ایم، مثل علوم سیاسی و اقتصاد و تمامی پایان‌نامه‌های دانشگاه امام صادق(ع) را که در رشته علوم سیاسی نگارش یافته است، با عنوان عام گرایش علوم سیاسی در نمودار جای داده‌ایم.
۲. پایان‌نامه‌هایی که با عنوان عمومی علوم سیاسی دفاع شده است، در این گروه قرار می‌گیرد.
۳. گروه معماری هنر و گروه نمایش تئاتر دانشگاه تهران.
۴. به دلیل عدم نگارش پایان‌نامه در دوره کارشناسی (به غیر از دانشکده‌های هنر و معماری) این مقطع از بحث خارج است.

۵. مابقی نظریات مثل (تکون‌گرایی و ازخودبیگانگی و الیزاسیون، تصمیم‌گیری و...) که هر یک فقط یک بار استفاده شده‌اند.
۶. هر یک از موضوعات، تنها به دلیل تکرار زیاد در متن پایان‌نامه‌ها انتخاب شده‌اند و هیچ ترجیح دیگری ندارند.
۷. منظور از اشاره، اشاره به لفظ نیست بلکه ارائه توضیحی کامل پیرامون موضوع مدنظر است به گونه‌ای که ابهام خواننده با خواندن آن مطلب منتفی شود. پس تکرار لفظ در متن برای ما اهمیتی ندارد، بلکه تکرار موضوع به صورت کامل به گونه‌ای که با مراجعه خواننده به آن مطلب، ابهام رفع شود مقصود مادر این بخش از تحقیق می‌باشد.
۸. از آنجایی که در فصول مختلف پایان‌نامه‌ها به موضوعات مختلف پرداخته می‌شود برای هر یک از موضوعات ۱۳ گانه نموداری جداگانه جهت فهم بهتر ترسیم می‌کنیم.

9. adalet ve kalkinma partisi

۱۰. منظور ما از بررسی احزاب به صورت کامل، این نیست که در این پایان‌نامه‌ها تمامی احزاب ترکیه به صورت کامل مورد بحث قرار گرفته باشند بلکه مقصود اصلی این است که در این پایان‌نامه‌ها حداقل یک حزب به صورت کامل مورد تدقیق قرار گرفته است.
۱۱. پان‌ترکیسم: اتحاد افرادی که از نژاد یا فرهنگ خاص باشند (رابینسون، ۱۳۷۴، ص ۲۱).

12. sinkiang

۱۳. پان‌ترکیسم با ناسیونالیسم ترکی متفاوت است: پان‌ترکیسم عبارت است از ایجاد اتحاد میان اشخاصی که از فرهنگ و یا نژاد ترک بر روی کره خاکی زندگی می‌کنند ولی ناسیونالیسم ترک قصد دارد میان افرادی که در یک نقطه جغرافیایی معین زندگی می‌کنند، وابستگی ایجاد کند.

کتابنامه

- باربر، نونل (۱۳۷۲)، *فرمانروایان شاخ زرین از سلیمان قانونی تا آتاتورک*، ترجمه عبدالرضا هوشنگ مهدوی، تهران: نشر گفتار.
- پرنده، شادان؛ سبحانی، زهرا (۱۳۷۳)، *زمینه شناخت جامعه و فرهنگ ترکیه*، تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات فرهنگی بین‌المللی.
- حاجی‌یوسفی، امیرمحمد و دیگران (۱۳۹۰)، «وضعیت مطالعات اسرائیل‌شناسی در ایران»، پژوهشنامه علوم سیاسی، سال ششم، شماره دوم، صص ۹۹-۱۳۸.
- زارع، محمدرضا (۱۳۸۳)، *علل رشد اسلام‌گرایی در ترکیه*، تهران: انتشارات آگاه.
- قاسمی، صابر (۱۳۷۴)، *ترکیه*، تهران: موسسه چاپ و انتشارات وزارت امور خارجه.

لوئیس، برنارد (۱۳۷۲)، ظهور ترکیه نوین، ترجمه محمدعلی سبحانی، بی‌جا، انتشارات: مترجم.
مرادیان، محسن (۱۳۸۵)، برآورد استراتژیک ترکیه، تهران: انتشارات موسسه فرهنگی، مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران.
موسوی، سید حسین و اطهری، سید اسدالله (۱۳۹۳)، ترکیه، گذشته، حال و آینده، تهران: مرکز پژوهش‌های علمی و مطالعات استراتژیک خاورمیانه.
نورالدین، محمد (۱۳۸۳)، ترکیه: جمهوری سرگردان؛ بررسی روابط دین‌داران و سکولارها در جامعه ترکیه، ترجمه سید حسین موسوی، تهران: مرکز پژوهش‌های علمی و مطالعات استراتژیک خاورمیانه.

- Aras, B. & Bicakci, S. (2006). "Europe, Turkey and the Middle East: Is Harmonisation Possible?", *East European Quarterly*, 40 (3), 367.
- Danforth, N. (2008). "Ideology and pragmatism in Turkish foreign policy: From Atatürk to the AKP". *Turkish Policy Quarterly*, 7 (3), pp.83-95.
- Lovell, D. W. (2011). "Turkey in Europe: record, challenges and the future", *Insight Turkey* (Ankara), 13 (3).
- MacDonald, D. B. (2012). "Imperial legacies and neo-Ottomanism: Eastern Europe and Turkey". *Insight Turkey*, 14 (4), pp.101-20.
- Vaner, S. (2003). "Turkey and Europe: A Question of Otherness?". *Global Dialogue*, 5 (3/4), 100.

ضمیمه: کتاب‌شناسی

۱. آثار تمر، محمد (۱۳۸۷)، «تحركات قومی کردها و امنیت ملی ترکیه (۱۹۹۰-۲۰۰۸)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد مطالعات منطقه‌ای، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
۲. آجورلو، محمدجعفر (۱۳۸۶)، «استراتژی ژئوپلیتیک ترکیه در قبال مسائل منطقه‌ای»، رساله دوره دکتری جغرافیای انسانی، دانشگاه تهران، تهران.
۳. آصف، محمدحسن (۱۳۷۸)، «اهداف سیاست خارجی ترکیه در منطقه آسیای مرکزی و قفقاز (پس از فروپاشی شوروی)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
۴. آگوی محصل، شیوا (۱۳۹۲)، «تأثیرات تحولات اخیر خاورمیانه بر سیاست خارجی ترکیه (۲۰۱۰-۲۰۱۲)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد مطالعات منطقه‌ای، دانشگاه تهران، تهران.
۵. «اقتصاد سیاسی سیاست خارجی در عصر جهانی شدن اقتصاد با تأکید بر جمهوری ترکیه، جمهوری مصر و جمهوری اسلامی ایران»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته اقتصاد، دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
۶. ابوالحسینی، شهرزاد (۱۳۷۷)، «امکان‌سنجی اقتصادی صادرات گاز طبیعی ایران (ترکیه-اروپا)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم اقتصادی، دانشگاه تهران، تهران.
۷. احسانی، معصومه (۱۳۵۶)، «بررسی تحولات خارجی ترکیه و شوروی بعد از جنگ جهانی دوم تاکنون»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه تهران، تهران.
۸. احمد پور ترکمانی، سجاد (۱۳۸۹)، «سیاست خارجی ترکیه در قبال یونان و ارمنستان (۲۰۰۲-۲۰۰۹)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
۹. احمدی فشارکی، حسینعلی (۱۳۹۰)، «الحاق ترکیه به اتحادیه اروپا و پیامدهای سیاسی-امنیتی آن بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران»، رساله دوره دکتری روابط بین‌الملل، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
۱۰. احمدی، طاهر (۱۳۸۸)، «مسئله کرد در ترکیه و تلاش این کشور برای پیوستن به اتحادیه اروپا»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه تهران، تهران.
۱۱. احمدی، عبدالصیر (۱۳۸۸)، «بررسی تطبیقی حقوقی مطبوعات کشورهای افغانستان، ایران و ترکیه در طی سال‌های ۱۳۰۳-۱۳۳۸»، رساله دوره دکتری علوم ارتباطات، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
۱۲. احمدی، عوضعلی (۱۳۷۹)، «کارآمدی احزاب سیاسی، ارتش و ناپایداری دولت در ترکیه»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم سیاسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران.

۱۳. اسدالله‌زاده ممقانی، بیمان (۱۳۹۱)، «اقتصاد سیاسی تطبیقی ایران و ترکیه (۱۹۸۰-۲۰۱۲)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران.
۱۴. اسدی، مهدی (۱۳۸۹)، «بررسی سیاست خارجی جدید ترکیه و تأثیرات منطقه‌ای آن با تأکید بر جمهوری اسلامی ایران»، پایان‌نامه، دانشگاه امام صادق(ع)، تهران.
۱۵. اسدیان، علی (۱۳۸۲)، «بررسی روابط ترکیه و اسرائیل و تأثیر آن بر امنیت ملی ایران در دهه ۱۹۹۰»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران.
۱۶. اسماعیلی، حامد (۱۳۹۰)، «علل تغییر سیاست خاورمیانه‌ای ترکیه در ۲۰۰۲-۲۰۱۱»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد مطالعات منطقه‌ای، دانشگاه تهران، تهران.
۱۷. اصحابی، سمیه (۱۳۹۲)، «دلایل ضعف جامعه مدنی در خاورمیانه (مصر، ترکیه و عربستان)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد مطالعات منطقه‌ای خاورمیانه و شمال افریقا، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
۱۸. اصغری ورزنده، مهدی (۱۳۹۱)، «استقرار سپر دفاع موشکی ناتو در ترکیه و تأثیر آن بر امنیت جمهوری اسلامی ایران»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
۱۹. اعتمادی فر، امین (۱۳۹۱)، «زمینه‌های اجتماعی و اقتصادی تفاوت اسلام‌گرایی ترکیه و ایران»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران.
۲۰. افتخاری، آمنه (۱۳۸۸)، «همگرایی با نظام بین‌الملل و رشد اقتصادی در ترکیه»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
۲۱. افضل‌ی، رسول (۱۳۷۷)، «موانع مشترک شکل‌گیری جامعه مدنی در خاورمیانه (ایران، مصر و ترکیه)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران.
۲۲. افقهی، اسماعیل (۱۳۹۱)، «مطالعه تطبیقی ساختار خبری برنامه‌های پخش ماهواره‌ای ایران و ترکیه (تحلیل محتوای اخبار ساعت ۲۲:۰۰ شبکه خبر ایران و ساعت ۱۸:۳۰ شبکه تی آر تی تورک ترکیه)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد مدیریت رسانه، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
۲۳. اکبری نعانجوقی، پریسا (۱۳۹۲)، «آرت نوودآرت دکو در گرافیک ترکیه بعد از جنگ جهانی دوم»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد ارتباط تصویری، دانشگاه تهران، تهران.
۲۴. اکبری، سمانه (۱۳۹۱)، «نقش دولت در روند توسعه اقتصادی در سه دهه اخیر (مطالعه مقایسه‌ای ایران و ترکیه)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد مطالعات منطقه‌ای، دانشگاه تهران، تهران.

۲۵. آگاه، محمد (۱۳۶۹)، «بررسی روابط جمهوری اسلامی ایران و ترکیه»، پایان‌نامه دوره کارشناسی ارشد پیوسته معارف اسلامی و علوم سیاسی، دانشگاه امام صادق(ع)، تهران.
۲۶. امین‌زاده، حافظ (۱۳۸۰)، «بررسی روابط سیاسی ایران و ترکیه (۱۹۷۹-۲۰۰۲)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
۲۷. آنچه‌ای، امیرحسین (۱۳۸۳)، «بررسی و امکانات توسعه گردشگری در کشورهای مالزی، ترکیه و تونس و ارائه راهکارهای مناسب برای ایران»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد مدیریت بازرگانی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
۲۸. ایزدپناه، غفور (۱۳۹۳)، «سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران و ترکیه در قبال خیزش‌های مردمی در خاورمیانه (مطالعه موردی مصر و سوریه)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
۲۹. ایمانی، همت (۱۳۸۹)، «تحولات روابط ترکیه و اسرائیل در دهه اخیر و پیامدهای آن بر ایران»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
۳۰. باصری، اطمینان (۱۳۴۵)، «روابط اقتصادی ایران با سه کشور افغانستان، پاکستان و ترکیه»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم اجتماعی، دانشگاه تهران، تهران.
۳۱. باغشاهی، نیما (۱۳۹۲)، «روابط ترکیه و رژیم صهیونیستی پس از روی کار آمدن اسلام‌گرایان»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد مطالعات منطقه‌ای، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
۳۲. باقری، آیت (۱۳۸۴)، «نگاه استراتژیک ترکیه به بلوک غرب و تقویت رابطه با اسرائیل»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه تهران، تهران.
۳۳. باقری، آیت (۱۳۸۴)، «نگاه استراتژیک ترکیه به بلوک غرب و تقویت رابطه با اسرائیل»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه تهران، تهران.
۳۴. بختیاری، جلیل (۱۳۸۴)، «کردها و دولت صفویه»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد تاریخ و تمدن ملل اسلامی، دانشگاه تهران، تهران.
۳۵. برزگران، محسن (۱۳۷۰)، «بیگانگی سیاسی و بررسی آن در افغانستان، ایران و ترکیه»، پایان‌نامه دوره کارشناسی ارشد پیوسته معارف اسلامی و علوم سیاسی، دانشگاه امام صادق(ع)، تهران.
۳۶. بیات، عیوض (۱۳۸۸)، «سیاست خارجی روسیه و ترکیه در قبال مناقشه قره‌باغ از سال ۱۹۹۱ تا ۲۰۰۸»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد مطالعات منطقه‌ای، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.

۳۷. پورآزادی، مهدی (۱۳۸۹)، «بررسی نیم‌قرن رابطه بین تورم و رشد اقتصادی در کشورهای در حال توسعه ایران، پاکستان، هند و ترکیه با تأکید بر اقتصاد ایران»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد اقتصاد و توسعه و برنامه‌ریزی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
۳۸. ترابی، عباس (۱۳۹۳)، «میزان مقبولیت مدل حکومتی ترکیه در منطقه خاورمیانه، به‌خصوص در مصر پس از خیزش‌های عربی سال ۲۰۱۱»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد مطالعات امریکای شمالی، دانشگاه تهران، تهران.
۳۹. توانگر، فرخ (۱۳۵۲)، «سیاست امریکا در کشورهای خاورمیانه (تا سال ۱۹۷۰)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
۴۰. توسلی رکن‌آبادی، مجید (۱۳۸۰)، «جهانی شدن و توسعه سیاسی: روند جهانی شدن و مقاومت در مقابل آن (ایران و ترکیه ۱۹۸۰-۱۹۹۰)»، پایان‌نامه دوره دکتری علوم سیاسی (گرایش جامعه‌شناسی سیاسی)، دانشگاه امام صادق(ع)، تهران.
۴۱. توکلیان، محسن (۱۳۹۱)، «نظامیان و نوسازی (بررسی تطبیقی نقش نظامیان در مدرنیزاسیون در ایران و ترکیه ۱۹۲۰-۱۹۴۰)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران.
۴۲. تیموری سندسی، سید رحیم (۱۳۹۳)، «تبیین ویژگی‌های دولت توسعه‌گرا در ایران، مقایسه با کشورهای برزیل، مالزی و ترکیه»، رساله دوره دکتری، دانشگاه تهران، تهران.
۴۳. جامچیچ، نیحاد (۱۳۸۴)، «روابط ایران و عثمانی در دوره مشروطه (۱۳۲۳-۱۳۲۷ ه.ق.)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد تاریخ، دانشگاه تهران، تهران.
۴۴. جانسینر، احمد (۱۳۸۵)، «گردش اصلاح‌طلبانه اسلام‌گرایی»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران.
۴۵. جعفری سبیری، حسین (۱۳۹۲)، «نقش پیمان‌ها و قراردادهای سیاسی- نظامی ترکیه با اسرائیل در امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد جغرافیای سیاسی، دانشگاه تهران، تهران.
۴۶. جعفری، حسینعلی (۱۳۷۰)، «ترکیه عثمانی و شبه جزیره بالکان»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد حقوق، دانشگاه تهران، تهران.
۴۷. جمالیانی، مهدی (۱۳۸۵)، «مقدمه‌ای بر شناخت جامعه علویان ترکیه از پیدایش تا ۲۰۰۳ میلادی»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد تاریخ اسلام، دانشگاه تهران، تهران.
۴۸. چوتباشانی، فرزاد (۱۳۸۱)، «تحول نظام بین‌الملل و تشدید ناسیونالیسم کرد در دهه ۹۰»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.

۴۹. حافظیان، محمدحسین (۱۳۸۳)، «نقش ساختار دولت و ماهیت نخبگان در توسعه‌یافتگی خاورمیانه: بررسی مقایسه‌ای ایران، ترکیه و مصر»، رساله دوره دکتری علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران.
۵۰. حجازی، امین (۱۳۹۳)، «استقرار سپر موشکی ناتو در ترکیه، زمینه‌ها و اهداف»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
۵۱. حسن‌زاده گرجی، فرشته (۱۳۸۵)، «بررسی و نقد حقوق سیاسی زنان در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، همراه با مقایسه تطبیقی ۵ کشور اسلامی (اندونزی، پاکستان، ترکیه، عربستان و مصر)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد حقوق عمومی، دانشگاه تهران، تهران.
۵۲. حسن گلپری، کیان (۱۳۹۲)، «طراحی سفارتخانه و کنسولگری ایران و ترکیه»، پایان‌نامه کارشناسی مهندسی معماری، دانشگاه تهران، تهران.
۵۳. حسینی، امیر (۱۳۹۲)، «ناسیونالیسم کرد و تأثیر آن بر موضع‌گیری ترکیه در قبال ژئوپلیتیک کرکوک»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه تهران، تهران.
۵۴. حسینی، ایوب (۱۳۹۳)، «بررسی تطبیقی برنامه‌ریزی سیاسی و اقتصادی در ایران و ترکیه جهت دستیابی به توسعه پایدار»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
۵۵. حسینی، مینا (۱۳۹۳)، «بررسی متقابل روابط ایران و ترکیه»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
۵۶. حق‌شناس، محمدجواد (۱۳۹۲)، «مطالعه تطبیقی سیاست‌های مبارزه با فساد اداری در جمهوری اسلامی ایران، ترکیه و پاکستان و ارائه الگوی مطلوب»، رساله دوره دکتری علوم سیاسی (گرایش سیاست‌گذاری عمومی)، دانشگاه تهران، تهران.
۵۷. حیدر نیارفار، محمدعلی (۱۳۷۵)، «ناسیونالیسم کرد و تداوم بحران در جنوب شرقی ترکیه»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران.
۵۸. حیدری فارفار، محمدعلی (۱۳۷۵)، «ناسیونالیسم کرد و تداوم بحران در جنوب شرقی ترکیه»، پایان‌نامه روابط بین‌الملل، دانشگاه تهران، تهران.
۵۹. خانعلیلو، مریم (۱۳۷۸)، «ترجمه متن نمایش سایه ترکیه (قراگوز) از ترکی استانبولی به فارسی»، پروژه علمی کارگردانی و اجرای نمایش عروسکی، دانشگاه تهران، تهران.

۶۰. خدایار سارالان، پریوش (۱۳۸۶)، «بررسی تطبیقی تبلیغات بازرگانی شبکه اول سیمای جمهوری اسلامی با شبکه BBC انگلستان، CNN امریکا، TRT ترکیه و MBC عربستان»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم ارتباطات اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
۶۱. خدایی، خان اولان (۱۳۷۳)، «سیاست منطقه‌ای ترکیه پس از فروپاشی شوروی»، پایان‌نامه دوره کارشناسی ارشد پیوسته معارف اسلامی و علوم سیاسی، دانشگاه امام صادق(ع)، تهران.
۶۲. خدییری وریک، خضر (۱۳۹۲)، «تأثیر ژئوپلیتیک کردستان عراق بر سیاست خارجی امریکا در عراق و ترکیه (۲۰۰۳-۲۰۱۲)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
۶۳. خرم‌دره، احسان (۱۳۸۳)، «نقش ارتش در نوسازی جوامع پاکستان (سیاست و نظامی‌گری)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم سیاسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
۶۴. خضولو، سمیه (۱۳۹۲)، «تعامل با سرمایه‌گذاران مستقیم خارجی در قوانین ایران و ترکیه»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد حقوق تجارت بین‌الملل، دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
۶۵. خیری، اباذر (۱۳۸۴)، «بررسی زمینه‌های سیاست ایجاد روابط استراتژیک ترکیه با غرب و پیامدهای آن بر جمهوری اسلامی ایران»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم سیاسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
۶۶. داراب‌زاده، عاطفه (۱۳۹۱)، «بازار بره‌های آناتولی و دموکراسی در ترکیه»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران.
۶۷. دارابی، فاطمه (۱۳۸۳)، «تأثیر عوامل هویتی در روابط ترکیه و اسرائیل»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد مطالعات منطقه‌ای، دانشگاه تهران، تهران.
۶۸. داوران، عبدالامیر (۱۳۹۱)، «بررسی تطبیقی الگوی مدیریت شهری کشورهای امریکا، فرانسه، مالزی، ترکیه و ایران»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد مدیریت امور شهری، دانشگاه تهران، تهران.
۶۹. درین، محسن (۱۳۸۹)، «عوامل مؤثر بر تمایل به خرید محصولات خارجی در صنعت پوشاک (پوشاک ترک در مقابل پوشاک ایرانی)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد مدیریت اجرایی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
۷۰. دست‌پیش، حسام (۱۳۸۳)، «روند تحولات روابط ایران و ترکیه در دهه ۹۰، همکاری یا تعارض»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
۷۱. دلگشایی، بهروز (۱۳۸۹)، «مقایسه تطبیقی - تاریخی مدرنیزاسیون در ایران و ترکیه در دوران حکومت رضاشاه و آتاتورک»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی، دانشگاه تهران، تهران.

۷۲. ذنیال، صائمه (۱۳۴۹)، «تصحیح یکی از متون دستوری با ذکر مقدمه‌ای کامل درباره تاریخ تحول دستور زبان فارسی در عثمانی و ترکیه»، رساله دوره دکتری زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه تهران، تهران.
۷۳. رافعی، میثم (۱۳۸۹)، «بررسی رابطه رشد اقتصادی و کارایی زیست‌محیطی در ایران و چند کشور منتخب»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم اقتصادی (گرایش محیط‌زیست)، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران.
۷۴. رحمانی آذر، جعفر (۱۳۸۷)، «زمینه‌های ژئوپلیتیکی دخالت ترکیه در شمال عراق از ۱۹۵۰ تا ۲۰۰۷»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد جغرافیای سیاسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
۷۵. رحیمی‌انگ، حمیدرضا (۱۳۸۷)، «جامعه‌شناسی روند دموکراتیزاسیون در ترکیه»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران.
۷۶. رسولیان، آسو (۱۳۹۲)، «بررسی تعامل دین و سیاست در ترکیه جدید»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم سیاسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
۷۷. رضازاده، سخاوت (۱۳۸۳)، «تأثیر اتحاد ترکیه و اسرائیل بر مناسبات جمهوری اسلامی ایران و روسیه»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
۷۸. رضایی، رقیه (۱۳۹۲)، «جهانی شدن، ارتباطات فرامحلی و جامعه‌پذیری جنسیتی در ایران و ترکیه»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد مطالعات منطقه‌ای، دانشگاه تهران، تهران.
۷۹. رضایی، محمدعلی (۱۳۸۲)، «تأثیر سیاست خاورمیانه‌ای امریکا پس از جنگ سرد بر مناسبات ترکیه و اسرائیل»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
۸۰. رضی، داوود (۱۳۸۷)، «رابطه دین، دولت و توسعه سیاسی در مطالعه تطبیقی تاریخ ایران و ترکیه»، رساله دوره دکتری جامعه‌شناسی سیاسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران.
۸۱. رنجبر بلخکانلو، حسن (۱۳۹۱)، «چالش‌های حقوقی ترکیه در فرایند الحاق به اتحادیه اروپایی»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد حقوق بین‌الملل، دانشگاه تهران، تهران.
۸۲. رنجبر محمدی، مصطفی (۱۳۹۳)، «بررسی تطبیقی مواضع احزاب اسلام‌گرای ترکیه در خصوص سیاست ترکیه در منطقه غرب آسیا و شمال آفریقا (۱۹۹۰-۲۰۱۲)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد مطالعات منطقه‌ای، دانشگاه تهران، تهران.
۸۳. رنجبر، یدالله (۱۳۸۵)، «تحولات سیاست خارجی ترکیه پس از جنگ سرد (۱۹۹۱-۲۰۰۰)»، پایان‌نامه دوره کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران.

۸۴. روحی، محبوبه (۱۳۸۴)، «بررسی سیاست خارجی ترکیه در قبال عراق (۲۰۰۴-۱۹۹۰) و پیامدهای آن بر ایران»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
۸۵. زارع بیدکی، خدیجه سادات (۱۳۹۰)، «روند رشد اسلام‌گرایی در ترکیه و تأثیر آن بر روابط ترکیه و اسرائیل (۲۰۰۲-۲۰۰۸)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد مطالعات منطقه‌ای اروپا، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
۸۶. زارع، مهدی (۱۳۸۳)، «بررسی رقابت ایران و ترکیه در آسیای مرکزی»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
۸۷. زارعی، محمد (۱۳۸۸)، «عوامل شکل‌دهنده سیاست خارجی ترکیه در قبال عراق و پیامد آن بر جمهوری اسلامی در فاصله سال‌های ۱۹۹۰-۲۰۰۸»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد مطالعات منطقه‌ای، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
۸۸. زارعیان، داوود (۱۳۸۱)، «پیشنهاد الگویی برای توسعه ارتباطات دور در ایران، بررسی تطبیقی ارتباطات دور در کشورهای افریقای جنوبی، برزیل، پاکستان، چین، ترکیه، مالزی، مصر و هند با ایران»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد ارتباطات، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
۸۹. زاهدی، سنا (۱۳۹۳)، «بررسی مقایسه‌ای عملکرد سیاسی اقتصادی دولت در مصر و ترکیه در فرایند جهانی شدن (۱۹۹۰-۲۰۱۰)»، پایان‌نامه رساله دوره دکتری مطالعات منطقه‌ای، دانشگاه تهران، تهران.
۹۰. زراعت‌پیشه، مجید (۱۳۹۴)، «بررسی اثر فناوری اطلاعات و ارتباطات بر تجارت خارجی کشورهای عضو D-8 بر اساس مدل جاذبه»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم اقتصادی (گرایش تجارت الکترونیک)، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
۹۱. زرگری‌نژاد، نسیم (۱۳۹۳)، «حمایت حقوق بشری از افراد در تجمعات و تظاهرات (مطالعه موردی: بحرین، ترکیه، تونس، مصر و یمن)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد حقوق بین‌الملل، دانشگاه تهران، تهران.
۹۲. زیب، رضا (۱۳۷۶)، «روندهای کلان در سیاست خارجی ترکیه، عوامل و موانع»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد سیاست خارجی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
۹۳. ساداتی، لیلا (۱۳۹۱)، «نقش ناسیونالیسم ترک در شکل‌دهی به ماهیت ناسیونالیسم کرد در ترکیه»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
۹۴. سرای‌گرد افشاری، بابک (۱۳۹۱)، «سرمایه‌های خارجی و تأثیر آن بر آرایش قدرت در ترکیه (۱۹۸۰-۲۰۰۳)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد مطالعات منطقه‌ای، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.

۹۵. سعدی کهنه شهدی، امرا (۱۳۷۹)، «بررسی تأثیر موقعیت ژئوپلیتیکی ایران و ترکیه بر روابط متقابل دو کشور»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد جغرافیای سیاسی، دانشگاه تهران، تهران.
۹۶. سعدی کهنه شهدی، امرا (۱۳۷۹)، «بررسی تأثیر موقعیت ژئوپلیتیکی ایران و ترکیه بر روابط متقابل دو کشور»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد جغرافیای سیاسی، دانشگاه تهران، تهران.
۹۷. سفیدی پروچ، ابوطالب (۱۳۹۰)، «اصلاحات داخلی و گسترش روابط ترکیه با همسایگانش (۲۰۰۲-۲۰۱۰)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه تهران، تهران.
۹۸. سلامتی، اعظم (۱۳۸۷)، «تأثیر عملکرد اسلام‌گرایان بر سیاست خارجی ترکیه پس از جنگ سرد»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
۹۹. سلطانی مقدم، سعید (۱۳۹۲)، «تعیین مکان مجدد زمین‌لرزه‌ها در محدوده مکانی منطقه شمال غرب ایران- شرق ترکیه، بین سال‌های ۲۰۰۶-۲۰۱۱ میلادی با استفاده از روش غیرخطی احتمالاتی»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد ژئوفیزیک (گرایش زلزله‌شناسی)، دانشگاه تهران، تهران.
۱۰۰. سلیمان‌نژاد، علیرضا (۱۳۸۴)، «بررسی همکاری‌های نظامی- امنیتی ترکیه و اسرائیل در دهه ۹۰ و تأثیرات آن بر منافع ملی جمهوری اسلامی ایران»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
۱۰۱. سلیمانی اصفهانی، حسین (۱۳۸۶)، «نقش فعالان و گروه‌های اسلام‌گرا در فرایند پیوستن ترکیه به اتحادیه اروپا»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه تهران، تهران.
۱۰۲. سلیمانی درچه، مهدی (۱۳۷۹)، «نظام بین‌الملل ارتش و سیاست: نقش نظامیان در ترکیه»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
۱۰۳. سمیعی راد، مهدی (۱۳۸۱)، «بررسی موانع الحاق جمهوری ترکیه به اتحادیه اروپا»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
۱۰۴. سنجانی، علیرضا (۱۳۵۶)، «روابط یونان و ترکیه، به‌ویژه مسئله تحدید حدود فلات قاره دو کشور در دریای اژه»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران.
۱۰۵. سولی، اویار (۱۳۹۳)، «بررسی تحولات روابط ایران و ترکیه در دوره حاکمیت حزب عدالت و توسعه (۲۰۰۲-۲۰۱۴)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد مطالعات منطقه‌ای، دانشگاه تهران، تهران.
۱۰۶. سید مجاوری، ملیسا (۱۳۹۲)، «تحلیل گفتمان انتقادی پیش‌فرض در گفتمان خبری مطبوعات ایران و ترکیه درباره مسئله سوریه»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد زبان‌شناسی همگانی، دانشگاه تهران، تهران.

۱۰۷. سیفی لاله، صدیقه (۱۳۹۲)، «بررسی مکانیسم زمین‌لرزه وان (ترکیه) با استفاده از داده‌های دور لرز و شتاب‌نگاری»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد ژئوفیزیک (گرایش زلزله‌شناسی)، دانشگاه تهران، تهران.
۱۰۸. شاهنگیان، سید محسن (۱۳۶۹)، «حکومت آتاتورک و سیاست تجددخواهی در ترکیه»، پایان‌نامه دوره کارشناسی ارشد پیوسته معارف اسلامی و علوم سیاسی، دانشگاه امام صادق(ع)، تهران.
۱۰۹. شاهنگیان، محسن (۱۳۶۹)، «حکومت آتاتورک و سیاست تجددخواهی در ترکیه»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران.
۱۱۰. شب‌خیز مقدم، شیرین (۱۳۹۲)، «نسبت جنسیت و هویت جنسی در کتاب‌های درسی انگلیسی دبیرستان در ایران در مقایسه با کتاب‌های درسی انگلیسی دبیرستان در ترکیه و دبی»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد آموزش زبان انگلیسی، دانشگاه تهران، تهران.
۱۱۱. شجاع‌دل، امید (۱۳۸۸)، «تأثیرات قدرت‌یابی اسلام‌گرایان در ترکیه بر روابط ایران و ترکیه و تبعات آن در خاورمیانه (۲۰۰۲-۲۰۰۸)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران.
۱۱۲. شفیع‌گرگوه، سلیمان (۱۳۷۹)، «آثار بی‌توجهی به قیمت‌گذاری، تبلیغات و کانال‌های توزیع در روند توسعه صادرات فرش ایران در مقایسه با کشورهای ترکیه، چین و هند»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد مدیریت بازرگانی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران.
۱۱۳. شهبانی‌نژاد، محمود (۱۳۸۷)، «سکولاریسم و افزایش نفوذ ترکیه در آسیای مرکزی»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد مطالعات منطقه‌ای، دانشگاه تهران، تهران.
۱۱۴. شوفسی، حمیده (۱۳۸۹)، «تحلیل ژئوپلیتیکی روابط ایران و ترکیه پس از پیروزی انقلاب اسلامی با رویکرد سازه‌نگاری»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد جغرافیای سیاسی، دانشگاه تهران، تهران.
۱۱۵. صادقی، سعید (۱۳۷۳)، «بررسی روند غرب‌گرایی در سیاست خارجی جمهوری اول ترکیه»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران.
۱۱۶. صادقی، سید محمود (۱۳۸۳)، «موانع فراروی ترکیه در فرایند عضویت در اتحادیه اروپا»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
۱۱۷. صادقیان کمار علیا، حسن (۱۳۹۰)، «مطالعه تطبیقی روند تحول سکولاریسم به اسلام‌گرایی در قالب نظم سیاسی (ترکیه و ایران)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران.
۱۱۸. صدیق، سید ابراهیم (۱۳۹۲)، «مقایسه رویکرد سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران و جمهوری ترکیه نسبت به خاورمیانه از سال ۲۰۰۲-۲۰۱۲»، رساله دوره دکتری علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران.

۱۱۹. صفری‌نژاد، مهدی (۱۳۹۲)، «تحلیل ژئوپلیتیک نقش خاورمیانه‌ای ترکیه در تعامل با جمهوری اسلامی ایران (دوره حاکمیت حزب عدالت و توسعه)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد جغرافیای سیاسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
۱۲۰. صلاح، مجید (۱۳۹۰)، «ارزیابی کارخانجات تولید سیمان ایران و ترکیه با استفاده از فرایند تحلیل سلسله مراتبی فازی (FAHP) و روش تأسیس (TOPSIS) و ویکور (VIKOR)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد مدیریت صنعتی (تحقیق در عملیات)، دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
۱۲۱. ضیائی، فائزه (۱۳۸۷)، «بررسی تطبیقی فرایند سکولاریزاسیون میان مصر و ترکیه»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد مطالعات منطقه‌ای، دانشگاه تهران، تهران.
۱۲۲. طلالی، حمید (۱۳۹۴)، «بررسی رابطه بین تجربه سفر با انگیزه‌های سفر گردشگران خروجی ایران، مورد مطالعه: گردشگران خروجی به کشور ترکیه»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد مدیریت جهانگردی (گرایش بازاریابی جهانگردی)، دانشگاه تهران، تهران.
۱۲۳. عباسی‌تهرانی، اشکان (۱۳۷۲)، «روابط ترکیه و آمریکا از سال ۱۹۸۰ تا سال ۱۹۹۲»، پایان‌نامه دوره کارشناسی ارشد پیوسته معارف اسلامی و علوم سیاسی، دانشگاه امام صادق(ع)، تهران.
۱۲۴. عبداللهی اصل، ناهید (۱۳۸۹)، «ارزیابی اقتصادی سیرهای مختلف انتقال گاز ایران به اروپا از طریق خط لوله»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد اقتصاد محیط زیست، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
۱۲۵. عبداللهی، داریوش (۱۳۹۱)، «علل تداوم حضور حزب عدالت و توسعه ترکیه در مسند قدرت سیاسی (۲۰۰۲-۲۰۱۱)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد مطالعات منطقه‌ای، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
۱۲۶. عبدلی، سعید (۱۳۹۱)، «تأثیر عضویت ترکیه در اتحادیه اروپا بر امنیت منطقه‌ای خاورمیانه و همگرایی با اروپا»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد مطالعات منطقه‌ای اروپا، دانشگاه تهران، تهران.
۱۲۷. عبدی، ژاله (۱۳۹۰)، «سیاست خارجی جدید ترکیه و جایگاه ایران ۲۰۰۰-۲۰۱۰»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه تهران، تهران.
۱۲۸. عربشاهی، محمد (۱۳۸۸)، «تأثیر حرکت‌های اصلاحی بر تحولات سیاسی (دولت و جامعه مدنی) و منطقه‌ای خاورمیانه (مطالعه موردی: مصر، ترکیه، لبنان و عراق)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد مطالعات منطقه‌ای، دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
۱۲۹. عظیمی، لیلا (۱۳۸۹)، «رابطه اسلام سیاسی با دموکراسی (بررسی تجربه حزب عدالت و توسعه)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.

۱۳۰. علماء، مهدی (۱۳۸۴)، «تأثیر منازعات بر گسترش اتحادیه اروپا»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد مطالعات منطقه‌ای، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
۱۳۱. علی نیا پلنگ کل، سجاد (۱۳۹۱)، «تحلیل عوامل بهبود روند روابط ترکیه و یونان»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه تهران، تهران.
۱۳۲. علیزاده، شیوا (۱۳۹۱)، «تمایلات توسعه‌گرایانه در روابط ترکیه با آسیای مرکزی و قفقاز در دوران پس از جنگ سرد»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد مطالعات منطقه‌ای، دانشگاه تهران، تهران.
۱۳۳. عمیدی، علی (۱۳۹۱)، «بررسی روابط ترکیه و سوریه از ۱۹۸۰ - ۲۰۱۱»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
۱۳۴. غرق، صدیقه (۱۳۹۰)، «توانمندی زنان: مشارکت سیاسی، نمایندگی و حقوق بشر (مطالعه موردی: ایران، استرالیا و ترکیه)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد حقوق بشر، دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
۱۳۵. غفار زاده، رقیه (۱۳۷۹)، «بررسی تطبیقی میزان بهره‌مندی مردم شهرستان ارومیه از تلویزیون ماهواره‌ای ترکیه و جمهوری اسلامی»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم ارتباطات اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
۱۳۶. غلام‌نژاد، سپیده (۱۳۹۳)، «مقایسه رابطه بین مصرف انرژی و رشد اقتصادی در ایران و کشورهای منتخب»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد اقتصاد محیط زیست، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
۱۳۷. غم پرور، احمد (۱۳۸۹)، «عوامل بحران از منظر ژئوپلیتیک در کردستان ترکیه»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد جغرافیای انسانی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
۱۳۸. فتاحی، معصومه (۱۳۸۵)، «بررسی تطبیقی اهداف نظام‌های آموزشی سه کشور ایران، ترکیه و ژاپن»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد آموزش و پرورش تطبیقی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
۱۳۹. فرجی، مهدی (۱۳۸۸)، «بررسی روابط سیاسی ایران و ترکیه در دوره رضاشاه (۱۳۰۴-۱۳۲۰)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
۱۴۰. فرح‌بخش، مهدخت (۱۳۸۸)، «مقایسه رتبه گروه‌های آموزشی دانشگاه‌های برتر ترکیه با دانشگاه تهران بر اساس عملکرد پژوهشی با استفاده از پایگاه اسکوپوس (بین سال‌های ۲۰۰۴-۲۰۰۸)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه تهران، تهران.

۱۴۱. فضلی خانی، اکرم (۱۳۹۱)، «سیاست خارجی امریکا در قبال بیداری اسلامی در جهان عرب، مطالعه موردی مصر، تونس و لیبی»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد مطالعات منطقه‌ای خاورمیانه، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
۱۴۲. فلاح احمدی، لیدا (۱۳۹۱)، «بررسی تطبیقی برساخت گفتمانی هویت ملی در کتاب‌های درسی دوم و سوم دوره راهنمایی ایران و ترکیه»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد زبان‌شناسی همگانی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
۱۴۳. فلاحتی، فریبرز (۱۳۸۹)، «رقابت ایران و ترکیه در قفقاز»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
۱۴۴. قاسمی، جابر (۱۳۸۳)، «بررسی تطبیقی الگوی نوسازی رضاشاه و آتاتورک»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران.
۱۴۵. قزلباش، شروین (۱۳۹۲-۹۳)، «بررسی رویداد کشتی مرمره ترکیه در سایت‌های خبری روزنامه‌های ملیت و حریت (ترکیه)، تهران تایمز و ایران دیلی (ایران) و هآرتص (رژیم صهیونیستی)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم ارتباطات اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
۱۴۶. قلجی، حسین (۱۳۹۳)، «مطالعه مقایسه‌ای سیاست‌گذاری کلان در جمهوری اسلامی ایران، ایالات متحده امریکا، فرانسه، ترکیه و مالزی»، رساله دوره دکتری مطالعات ایران و سیاست‌گذاری، دانشگاه تهران، تهران.
۱۴۷. قلندری، احمد (۱۳۹۱)، «بررسی امکان‌سنجی ایجاد همگرایی اقتصادی میان کشورهای ایران، ترکیه و کشورهای حوزه قفقاز جنوبی»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد اقتصاد نظری، دانشگاه تهران، تهران.
۱۴۸. قلی زاده سلماسی، رقیه (۱۳۸۹)، «بررسی تطبیقی آموزش مذهبی در دوره ابتدائی با تأکید بر هدف، برنامه و محتوا در کشورهای ایران، ترکیه، مالزی و اندونزی»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
۱۴۹. قلی زاده، علی (۱۳۸۱)، «بررسی نقش اشتراکات زبانی در روابط خارجی ترکیه با کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران.
۱۵۰. قلی زاده، علی (۱۳۸۱)، «بررسی نقش اشتراکات زبانی در روابط خارجی ترکیه با کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه تهران، تهران.

۱۵۱. قنات باری، اکبر (۱۳۹۳)، «مدل‌سازی الگوهای سفرهای تفریحی برون‌مرزی گردشگران ایرانی با تأکید بر مقصد گردشگری (مطالعه موردی: کشور ترکیه)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد جغرافیای برنامه‌ریزی و توریسم، دانشگاه تهران، تهران.
۱۵۲. قهرمانپور، رحمن (۱۳۸۰)، «جهانی شدن و مسئله هویت در خاورمیانه، مطالعه موردی ایران و ترکیه»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم سیاسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
۱۵۳. قهرمانپور، رحمن (۱۳۸۵)، «سیاست‌های هویتی نخبگان و تأثیر آن بر سیاست خارجی در کشورهای خاورمیانه، مطالعه موردی: ایران، ترکیه، مصر و اسرائیل»، رساله دوره دکتری علوم سیاسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
۱۵۴. کاتبی، محمد (۱۳۸۳)، «بررسی سیاست خارجی ترکیه در آسیای مرکزی و قفقاز در دهه ۱۹۹۰»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
۱۵۵. کاظمی محمدی، محمد موسی (۱۳۸۸)، «نقش احزاب ترکیه در روابط جمهوری اسلامی ایران و ترکیه»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد مطالعات منطقه‌ای، دانشگاه تهران، تهران.
۱۵۶. کاکائی، عباس (۱۳۸۷)، «سیاست خارجی ترکیه در خاورمیانه (مطالعه موردی عراق ۲۰۰۷-۱۹۹۱)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران.
۱۵۷. کریمی، محمد سجاد (۱۳۹۲)، «همگرایی و واگرایی اوراسیایی روسیه و اوراسیایی ترکیه»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران.
۱۵۸. کریمی زاده، نسرين (۱۳۸۶)، «بررسی تحلیلی و تطبیقی شیوه‌های گزینش دانشجویان برای ورود به مؤسسات آموزش عالی و دانشگاه‌ها در کشورهای ژاپن، ترکیه و ایران»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد آموزش و پرورش تطبیقی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران.
۱۵۹. کریمی، مهدی (۱۳۸۲)، «مسئله کردها و روابط سیاسی ایران و ترکیه (۱۹۷۹-۲۰۰۰)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه تهران، تهران.
۱۶۰. کریمی، مهدی (۱۳۸۲)، «مسئله کردها و روابط سیاسی ایران و ترکیه (۱۹۷۹-۲۰۰۰)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه تهران، تهران.
۱۶۱. کریمیان، کامیل (۱۳۷۹)، «دکترین کماسیم و تشدید حرکت‌های ناسیونالیستی کردها در ترکیه»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه تهران، تهران.

۱۶۲. کسایی، فرشته (۱۳۹۲)، «مطالعه رابطه سرمایه فرهنگی با انگیزه‌های سفر گردشگران خروجی از ایران (گردشگران مقاصد ترکیه، دبی و مالزی)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی گردشگری، دانشگاه تهران، تهران.
۱۶۳. کشت و رز، ویدا (۱۳۹۰)، «شناسایی بخش‌های کلیدی با رویکرد تئوری شبکه در کشورهای ایران، ترکیه و کره جنوبی»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم اقتصادی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
۱۶۴. کشور دوست، سمانه (۱۳۸۷)، «بررسی تطبیقی الگوی مشارکت مردم در مدیریت بحران در امریکا، ژاپن، ترکیه و ایران و ارائه الگو برای ایران»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران.
۱۶۵. گل محمدی، ولی (۱۳۹۳)، «مطالعه تناقضات سیاست خارجی و سیاست داخلی ترکیه (۲۰۰۲-۲۰۱۳) بر اساس تحلیل هزینه-فایده»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
۱۶۶. گل‌نهالی، رامین (۱۳۷۶)، «بررسی روند شکل‌گیری جریان‌ات اسلام‌گرایانه در جمهوری ترکیه»، پایان‌نامه دوره کارشناسی ارشد پیوسته معارف اسلامی و علوم سیاسی، دانشگاه امام صادق(ع)، تهران.
۱۶۷. گل‌نهانی، رامین (۱۳۷۶)، «بررسی شکل‌گیری جریان‌ات اسلام‌گرایانه در جمهوری ترکیه»، پایان‌نامه دوره کارشناسی ارشد پیوسته معارف اسلامی و علوم سیاسی، دانشگاه امام صادق(ع)، تهران.
۱۶۸. لاسجودی، حسن (۱۳۷۳)، «بررسی نقش و مواضع ترکیه در جنگ تحمیلی ایران و عراق»، پایان‌نامه دوره کارشناسی ارشد پیوسته معارف اسلامی و علوم سیاسی، دانشگاه امام صادق(ع)، تهران.
۱۶۹. لشکری، سهلا (۱۳۹۳)، «بررسی تطبیقی راهکارهای ساماندهی اسکان غیررسمی (مورد مطالعه: ایران، برزیل، پرو، ترکیه و هندوستان)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
۱۷۰. متقی دستنایی، افشین (۱۳۹۰)، «تبیین ژئوپلیتیک اسلام‌گرایی در سیاست خارجی با رویکرد سازه‌انگاری از سال ۱۹۹۵ تا سال ۲۰۱۱ میلادی»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد جغرافیا، دانشگاه تهران، تهران.
۱۷۱. محمدزاده سوران، ایراندخت (۱۳۹۲)، «بررسی مقایسه‌ای روابط ایران و عثمانی در دوره شاه عباس اول صفوی و ایران و ترکیه در دهه نخست قرن ۲۱»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
۱۷۲. محمد زاده، ماردین (۱۳۹۰)، «تبیین اثرات اخیر کردستان عراق بر مناطق کردنشین ایران و ترکیه (از سال ۲۰۰۳ به بعد)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد جغرافیای سیاسی، دانشگاه تهران، تهران.

۱۷۳. محمد شریفی، مجید (۱۳۹۴)، «امنیت انرژی اتحادیه اروپا»، رساله دوره دکتری روابط بین‌الملل، دانشگاه تهران، تهران.
۱۷۴. محمد کریمی، شهربانو (۱۳۸۲)، «بررسی تطبیقی جنبش زنان و عوامل مؤثر آن، مورد کشورهای ترکیه، امریکا و ایران»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
۱۷۵. محمدی راستی، کبری (۱۳۴۶)، «روابط ایران و عثمانی در دوره صفویه»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد تاریخ، دانشگاه تهران، تهران.
۱۷۶. محمدی، امیرعلی (۱۳۸۸)، «بررسی تطبیقی حقوق مدنی و سیاسی زن در نظام حقوقی ایران و ترکیه»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد حقوق عمومی، دانشگاه تهران، تهران.
۱۷۷. محمودی، رامز (۱۳۹۲)، «تأثیر موقعیت ژئوپلیتیکی ترکیه بر روابط آن با ایالات متحده امریکا (۲۰۰۱-۲۰۱۱)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
۱۷۸. محمودی، عباس (۱۳۵۴)، «سازمان همکاری‌های منطقه‌ای»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
۱۷۹. مرادی، ماندانا (۱۳۸۹)، «بررسی عملکرد ایران و ترکیه در آسیای مرکزی»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد مطالعات منطقه‌ای، دانشگاه تهران، تهران.
۱۸۰. مرادی، محمد نظیر (۱۳۸۳)، «مسئله کردها و تلاش ترکیه در پیوستن به اتحادیه اروپا»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه تهران، تهران.
۱۸۱. مرادی، محمد نظیر (۱۳۸۳)، «مسئله کردها و تلاش ترکیه در پیوستن به اتحادیه اروپا»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه تهران، تهران.
۱۸۲. مریچ، جمیل (۱۳۹۲)، «بررسی روند شکل‌گیری جامعه‌شناسی در ترکیه با معرفی چهار تن از مؤثرین جامعه‌شناسان در این روند (ضیاء گوک آلپ، نیازی برکس، شریف ماردین)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم اجتماعی، دانشگاه تهران، تهران.
۱۸۳. مشعری، ابراهیم (۱۳۵۱)، «تأثیر رشد جمعیت در اقتصاد ترکیه»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم اجتماعی، دانشگاه تهران، تهران.
۱۸۴. معینی، مریم (۱۳۹۲)، «بررسی تأثیر نظام‌های مختلف ارزی بر سیکل‌های تجاری در کشورهای ایران، ترکیه، مالزی، آرژانتین و برزیل»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم اقتصادی، دانشگاه تهران، تهران.

۱۸۵. مفیدنژاد، سید مرتضی (۱۳۹۰)، «اسلام‌گرایی در ترکیه و انقلاب اسلامی»، پایان‌نامه دوره کارشناسی ارشد پیوسته معارف اسلامی و علوم سیاسی، دانشگاه امام صادق(ع)، تهران.
۱۸۶. مقدس، محمود (۱۳۸۶)، «جایگاه ساختار و نهادهای سیاسی در توسعه اقتصادی (با تأکید بر مصر و ترکیه)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم سیاسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
۱۸۷. مقدم دیمه، علیرضا (۱۳۹۱)، «هویت و سیاست خارجی کشورهای خاورمیانه در قبال اسرائیل، مطالعه موردی: ایران، ترکیه و مصر»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه تهران، تهران.
۱۸۸. مقنی، محمد (۱۳۹۳)، «سیاست خارجی ترکیه در قبال بیداری اسلامی در خاورمیانه»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد مطالعات منطقه‌ای، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
۱۸۹. ملکی، حسین (۱۳۳۸)، «مزیت نسبی کشورهای ترکیه و پاکستان در مبادلات بین‌المللی و رهیافتی در مبادلات این دو کشور با جمهوری اسلامی ایران»، پایان‌نامه دوره کارشناسی ارشد پیوسته معارف اسلامی و اقتصاد، دانشگاه امام صادق(ع)، تهران.
۱۹۰. مهربان، عبدالله (۱۳۹۰)، «تأثیر سیاست همسایگی اتحادیه اروپا بر امنیت و توسعه کشورهای ایران و عراق در صورت الحاق ترکیه به اتحادیه اروپا»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد مطالعات منطقه‌ای، دانشگاه تهران، تهران.
۱۹۱. مهرپور، اکبر (۱۳۷۰)، «علل و عواقب گرایش ترکیه به اروپایی شدن»، پایان‌نامه دوره کارشناسی ارشد پیوسته معارف اسلامی و علوم سیاسی، دانشگاه امام صادق(ع)، تهران.
۱۹۲. موسوی، طاهره (۱۳۹۱)، «بررسی و تحلیل تأثیر فعالیت‌های اقتصادی ایران، آلمان و ترکیه بر تقاضای برق و انتشار CO₂»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد اقتصاد محیط زیست، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
۱۹۳. مولودی، کامران (۱۳۸۸)، «بحران قومی - کردی در ترکیه، رهیافت‌ها و راهبردها»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد مطالعات منطقه‌ای، دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
۱۹۴. میرزایی چشمه، معصومه (۱۳۸۸)، «جریان‌شناسی سکولاریسم در ترکیه»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد اندیشه سیاسی در اسلام، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
۱۹۵. میرزایی، ساناز (۱۳۹۲)، «بررسی نقش نفت در توسعه سیاسی، مطالعه تطبیقی کشورهای ایران، ترکیه، عربستان و مالزی»، رساله دوره دکتری جامعه‌شناسی سیاسی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.

۱۹۶. نجاتی، نیلوفر (۱۳۹۰)، «عوامل بازدارنده انتخاب ایران به‌عنوان مقصد گردشگری از دیدگاه گردشگران بین‌المللی بازدیدکننده»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد مدیریت جهانگردی (گرایش بازاریابی)، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران.
۱۹۷. نجفی‌خواه، سمیه (۱۳۸۸)، «تأثیر ژئوپلیتیک ترکیه در روابط با همسایگان»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد مطالعات منطقه‌ای، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران.
۱۹۸. نجفی، زینب (۱۳۸۹)، «مقایسه روابط روسیه با ایران و ترکیه (۱۹۹۱-۲۰۰۹)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد مطالعات روسیه، دانشگاه تهران، تهران.
۱۹۹. نساج، حمید (۱۳۸۴)، «عربی‌سازی در ایران و ترکیه در عهد رضاشاه و آتاتورک، رهیافت انتقادی»، پایان‌نامه دوره کارشناسی ارشد پیوسته معارف اسلامی و علوم سیاسی (گرایش اندیشه سیاسی)، دانشگاه امام صادق(ع)، تهران.
۲۰۰. نعلی بوبری، اکبر (۱۳۹۲)، «مطالعه تطبیقی ادله اثبات دعوی در حقوق رقابت ایران و ترکیه»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد حقوق خصوصی، دانشگاه تهران، تهران.
۲۰۱. نعمتی، مهرداد (۱۳۹۲)، «مطالعه مقایسه‌ای تأثیر نظام‌های معنایی بر سیاست خارجی ایران و ترکیه در سال‌های ۲۰۰۲-۲۰۱۲»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران.
۲۰۲. نقش، زهرا (۱۳۹۲)، «مقایسه عوامل مؤثر بر عملکرد ریاضی دانش آموزان پایه سوم راهنمایی در کشورهای ایران، ترکیه، عربستان، قطر و کویت بر اساس داده‌های تیمز ۲۰۱۱»، رساله دوره دکتری روانشناسی تربیتی، دانشگاه تهران، تهران.
۲۰۳. نوروزی فیروز، رسول (۱۳۹۰)، «تأثیرات انقلاب اسلامی بر رفتار سیاسی ترکیه»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران.
۲۰۴. نوروزی‌نژاد قره‌تپه، جعفر (۱۳۹۰)، «تأثیر تحولات سیاست خارجی ترکیه بر گسترش روابط سیاسی-اقتصادی با جمهوری اسلامی (۲۰۰۲-۲۰۱۰)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران.
۲۰۵. نوری کوپایی، مریم (۱۳۹۲)، «کاربست دیپلماسی فرهنگی در آسیای مرکزی، مطالعه موردی ایران و ترکیه»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران.
۲۰۶. نیک منش، رضا (۱۳۷۴)، «روابط سیاسی ایران و عثمانی در دوران شاه اسماعیل اول و شاه‌طهماسب اول صفوی (۹۰۷-۹۸۴ ه.ق.)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد تاریخ، دانشگاه تهران، تهران.

۲۰۷. همایون‌فر، علیرضا (۱۳۸۰)، «ژئوپلیتیک جهان اسلام»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد جغرافیای سیاسی، دانشگاه تهران، تهران.
۲۰۸. واحدی، مزده (۱۳۸۶)، «بررسی توصیفی تطبیقی آموزش صلح در کتب علوم اجتماعی مقطع ابتدایی کشورهای ایران، هند، پاکستان، ترکیه و ژاپن»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد آموزش و پرورش تطبیقی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
۲۰۹. ولد بیگی، صفر (۱۳۹۲)، «بررسی اندیشه‌های سیاسی اسلامی بدیع‌الزمان سعید نورلی و تأثیر آن بر اسلام سیاسی در ترکیه (با تأکید بر حزب عدالت و توسعه)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد اندیشه سیاسی اسلام، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
۲۱۰. یزدان‌فام، محمود (۱۳۷۵)، «موانع ساختاری جمهوری ترکیه در همگرایی با جامعه اروپایی»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران.
۲۱۱. یزدان‌فام، محمود (۱۳۷۵)، «موانع ساختاری جمهوری ترکیه در همگرایی با جامعه اروپایی»، پایان‌نامه کارشناسی روابط بین‌الملل، دانشگاه تهران، تهران.

Archive